

Vilka behov har barn med adhd?

En websurvey med 66 föräldrars uppfattningar om deras barns behov
i hemmet, skolan och fritidshemmet.

Daniel Bengtsson & Johanna Fröjd Nornholm

2017

Examensarbete, Grundnivå (yrkesexamen), 15 hp
Pedagogik
Grundlärarprogrammet med inriktning mot arbete i fritidshem
Examensarbete för grundlärare i fritidshem: pedagogik

Handledare: Calle Carling
Examinator: Peter Gill

Bengtsson, D., & Nornholm, F. J. (2017). *Vilka behov har barn med adhd?*
Examensarbete i pedagogik. Grundlärarprogrammet med inriktning mot fritidshem.
Akademin för utbildning och ekonomi. Högskolan i Gävle.

Abstract

The purpose of this study is to find out parents' perception of the needs of their children related to the diagnosis of adhd and how they, the school and the leisure center meet the needs. Through a websurvey where 66 participants participated, we have raised questions about their perceptions linked to the purpose. The result shows that parents of adhd children perceive that their children's needs are directly linked to their impaired ability to control their executive functions. Parents meet the needs by lowering their expectations and keeping routines. Support from the environment is also an important factor in meeting the needs of children. Regarding the school and the leisure center's satisfying children's needs, the views differ from the respondents. Some believe that the school and the leisure center adjust the activities based on the needs of the children, but others say that the staff lack knowledge in their treatment, which leads to the perception that the school and the leisure center do nothing at all. Our conclusion is that knowledge about the diagnosis adhd is a must to be able to work as a teacher and leisure teacher today, because at least one person in each class has adhd.

Keywords: adhd, children with adhd, knowledge of adhd, parents perspective, parents perception

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Bakgrund	1
Skolan och fritidshemmets uppdrag	1
Skolan	2
Fritidshemmet.....	2
Barn med adhd.....	3
I skolmiljön.....	4
I fritidshemmet	5
Inkludering	6
Bemötande.....	6
Familjer till barn med adhd	8
Föräldrar	8
Samverkan mellan föräldrar och skola/fritidshem.....	9
Föräldrar och barns erfarenheter om adhd.....	10
Sammanfattning.....	11
Syfte och frågeställningar.....	11
Metod.....	12
Val av forskningsmetod.....	12
Genomförande	12
Urval	13
Bearbetning av resultatet	13
Reliabilitet, validitet och trovärdighet	13
Etik	14
Behov hos barn med adhd och hur föräldrar tillgodoser behoven.....	15
Sammanfattning.....	18
Hur skola/ fritidshem bemöter behoven	18
Sammanfattning.....	20
Diskussion	20
Resultatdiskussion	20
Metoddiskussion.....	22
Slutsats.....	23
Avslutande reflektion och vidare forskning	24
Referenslista	25
Bilagor	27
Bilaga 1 Websurveyn.....	27
Bilaga 2 Förfrågan till Facebookgrupp.....	29
Bilaga 3 Inlägg i Facebookgrupp.....	30
Bilaga 4 Diagram över slutna frågor	31
Bilaga 5 Missiv.....	35
Bilaga 6 Respondentvalidering.....	36
Bilaga 7 Diagram Respondentvalidering.....	39
Bilaga 8 Bortfallsresultat	48

Inledning

Att vara förälder till ett barn med adhd kan vara svårt och stressfullt. Carlsson (2017) beskriver en vardag där ständig oro och anpassning krävs för att möta sitt barn med adhd. Hon beskriver hur hon oroas över hur fröken i skolan reagerar på sitt barns beteende. Våra intentioner med denna studie är att belysa vilka behov barn med adhd har samt att undersöka hur föräldrar till barn med adhd uppfattar att de själva, skolan och fritidshemmet tillgodoser dessa behov. Vad kan vi som framtida pedagoger tänka på i bemötandet av barn med adhd och deras föräldrar?

C:a 4 % av alla barn diagnostiserats med adhd idag (Abrahamsson, 2010 och Westholm, 2014). Hur ser situationen ut för dessa barn i dagens samhälle och hur är det att leva tillsammans med någon som har adhd? Många föräldrar upplever ett motstånd från olika instanser (ibid.) och att de får kämpa för att få till varje anpassning och de har ofta ett väldigt hektiskt liv hemma för att få vardagen att fungera. Carlsson (2017) beskriver hur hon som förälder är helt utmattad efter alla möten, samtal och allt det hon själv gör eller försöker göra för att hennes barn ska må bra. Hur kan vi, den pedagogiska personalen i både skola och fritidshem, stötta dessa familjer och underlätta deras vardag så att barnen i slutändan ska få det de har rätt till. Att låta barnen utvecklas och ha ett liv, som alla andra, tillsammans med alla andra.

I denna studie används olika begrepp och benämningar. Variationer mellan begrepp som lärare, fritidspedagog och skolpersonal förekommer. Begreppet skolpersonal berör både lärare, fritidshemmets personal och elevassistenter och används när det syftar till alla ovanstående. Barn och elever används även de frekvent, vilket åsyftar på de barn som befinner sig antingen i hemmet, i fritidshemmet eller i skolan. NPF, som betyder neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, är ett samlingsbegrepp för barn med adhd, asperger och autism. Vilket används i de sammanhang där något belyser hela NPF-spektra.

Bakgrund

I detta kapitel redogörs kortfattat skolans och fritidshemmets uppdrag. Fortsättningsvis beskrivs diagnosen adhd och vad den kan innebära i olika miljöer samt vilket bemötande som kan vara lämpligt. Avslutningsvis behandlas adhd ur barns, föräldrars och familjens perspektiv.

Skolan och fritidshemmets uppdrag

Skolan och fritidshemmet är två olika verksamheter som har olika uppdrag. Grundskolan i Sverige är obligatorisk från att barnet är sju år tills det att barnet fyller sexton. Fritidshemmet ombesörjer barnen innan och efter skoltid, om föräldrarna studerar eller förvärvsarbetar. Båda verksamheterna styrs av skollagen och läroplanens kapitel ett och två. Därtill har skolan kursplaner för de olika ämnena och fritidshemmet har ett eget kapitel i läroplanen samt allmänna råd för fritidshemmet. Skolan och fritidshemmet har ofta samma huvudman.

Skolan

Enligt Skolverket (2016) handlar skolans uppdrag om att uppfostra och ge kunskaper åt framtidens samhällsmedborgare. Skolan ska alltså forma eleverna till fullvärdiga samhällsmedborgare med de egenskaper som samhället önskar av sina medborgare. Detta är fastslaget av riksdagen och regleras av både skollagen och läroplanen. Skolans verksamhet ska diskutera och arbeta med normer och värderingar, inte som ett eget ämnesområde, utan genomgående under terminerna. Detta omfattas av alla personal som arbetar på skolan, vilket innebär att även vaktmästare och lokalvårdare bör ha kännedom om detta. Kunskaper om traditioner och om framtidens utveckling, konsekvenstänk och faktagranskning är andra viktiga aspekter som läroplanens första två kapitel berör. Skolan ska fungera som ett stöd för familjerna i frågan om uppfostran och utveckling, därför är samarbetet mellan skola och hemmen av stor vikt. Skolan har som uppgift att stärka elevernas problemlösningsförmåga och väcka deras nyfikenhet samt kreativitet. Själva lärandet kan ske på olika vis och förutsättningar ska ges till eleverna att hitta sin väg till kunskap.

Enligt skollagen (Sveriges riksdag, u.å.) ska lärare tillsammans med elev och dess vårdnadshavare träffas en gång per termin för att sammanställa en plan för den enskilda elevens utveckling. Både elevens kunskapsutveckling tillika sociala utveckling ska diskuteras för att stöd ska kunna sättas in om behovet finns. Skolan har även enligt skollagen skyldighet att se till att alla elever inom grundskolan når de lägsta kunskapskraven: “[...] Elever som till följd av funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika kunskapskrav som finns ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser[...].” (Sveriges riksdag, 2010:800 §3, u.å.). Detta kan innebära att anpassningar måste ske i klassrummet för enskilda elever, men det kan även innebära att elever får särskilda studiegrupper för att nå kunskapsmålen. De särskilda studiegrupperna kan innebära att enskilda elever går ifrån sin ordinarie klass under vissa lektioner eller har sin undervisning i mindre grupp under merparten av skoldagen. Detta handlar om att individuellt anpassa studierna för de elever med behov av särskilt stöd och det finns med andra ord ingen färdig mall som fungera för alla. Dock ska alltid en åtgärdsplan upprättas för elever med behov av särskilt stöd. Detta sker oftast tillsammans med elev, vårdnadshavare och rektor. Där ska det framgå vilka åtgärder som sätts in, hur de följs upp samt hur de ska utvärderas samt vem som är ansvarig för detta (Sveriges riksdag, u.å.).

Fritidshemmet

Fritidshemmets verksamhet sker före och efter skoltid, verksamheten har en bred målgrupp som sträcker sig från förskoleklass till åk 6. Vanligt är att barnen delas in i olika avdelningar, där de yngre barnen går på en avdelning och de äldre på en annan. Barngrupperna är vanligtvis väldigt stora trots åldersindelningen. Skolverket (2017) beskriver att 84 % av barn 6-9 år är inskrivna på fritidshem.

Skolverket (2014) menar att pedagogik i fritidshemmen bygger på att barn utvecklas i gruppssammanhang och utvecklandet av relationer till både vuxna och andra barn anses

vara viktiga. Fritidshemmet har även som uppdrag att komplettera skolan och förskoleklassen, vilket innebär att eleverna ska stimuleras till fortsatt utveckling efter skoltid. Fritidspedagogiken bygger på idén om att barn lär sig hela tiden, inte enbart i styrda aktiviteter anordnade av vuxna, utan barn lär sig även av varandra. Under tiden i fritidshemmet har eleverna större möjligheter att utveckla sina intressen då verksamheten har en friare karaktär jämfört med skolan. Skolverket (2016) menar att lek, praktiskt arbete och estetiska uttryck ska vara återkommande inslag i fritidshemmet. Fritidshemmet ställer höga krav på barnen att kunna samarbeta med andra och att hantera konflikter. Läroplanen lyfter även fram att eleverna ska ges en meningsfull fritid samt tid för vila och rekreation (ibid.). Att lära sig att samspeka med andra och att få en ökad förståelse för varandras olikheter är en viktig del i identitetsskapandet.

Barn med adhd

Adhd är ingen nyhet, trots att det pratas mycket om diagnosen i modern tid. Barkley och Peters (2012) beskriver att den tyska läkaren Melchior Adam Weikard var en av de första att beskriva symtom som liknar adhd. Detta kan utläsas i böcker från så tidigt som 1775, där symtomen beskrivs som brister i uppmärksamhet, misslyckanden i skolarbete och svårigheter med minnet. Då talades det om att anledningen var dålig uppfostran, en stämpel som är aktuell än idag.

Idag talas det om adhd, vilket står för Attention Deficit Hyperactivity Disorder. Ungefär ett av tjugofem barn har diagnosen adhd (Abrahamsson, 2010 och Westholm, 2014) vilket innebär att det finns minst ett barn i varje klass som uppfyller kriterierna för adhd. Personer med adhd har nedsatt förmåga av de exekutiva funktionerna och Kutscher (2010) beskriver att dessa kort sammanfattat handlar om arbetsminne, förmågan att styra oss själva, självkontroll, och förmågan att förutse och planera. Att kunna bromsa det egna beteendet, som att till exempel kunna sortera bort sådant som distraherar eller hejda sina impulser, är exempel på exekutiva förmågor. Vidare menar Kutscher (2010) att bristerna i de exekutiva funktionerna kan leda till att barn med adhd har problem med att komma igång med exempelvis skolarbete och ofta skjuter upp saker. Barnen kan ha svårt att lära sig av sina tidigare misstag, vilket är kopplat till arbetsminnet och deras bristande förmåga att koppla ihop tidigare erfarenheter med nuet. Att ha framförhållning och en korrekt tidsuppfattning är svårt för barn med adhd. De uppvisar även brister i förmågan att kunna organisera, hålla ordning, vara flexibel och kunna ändra sina planer. Fleischer och From (2016) och Abrahamsson (2010) menar att personer med adhd har svårt att hålla sin planering eftersom de ofta blir avbrutna av både sina egna handlingar och tankar men dock fungerar närliggande belöningar som motiverande för såväl barn som ungdomar med adhd.

Att adhd och diagnostisering är ett vanligt samtals- och diskussionsämne går att utläsa i både medier, pedagogisk forskning och i fikarummet på skolan. Fler barn blir diagnostiserade med adhd vilket kan bero på flera olika faktorer, en del kan vara att kunskapen om diagnosen har ökat. Exempelvis menar Kutscher (2010) att det är vanligt att en av föräldrarna har adhd, då detta är ärftligt. En annan del kan vara att samhällets

krav på individens självständighet ökar, vilket är kopplat till de exekutiva förmågorna. Westholm (2010) menar att detta gör att tecken och signaler på att ett barn kan ha adhd blir tydligare. Både Westholm (2010) och Abrahamsson (2010) anser att diagnosen och beteendet, att vara rörlig, prata i mun på andra, inte sitta still och inte kunna koncentrera sig, klassas som något typiskt pojkkänt. Det är förvisso sant att pojkar med adhd har ett beteende som utmärker sig genom att de är mer utåtagerande än flickor med adhd och att det därför upptäcks snabbare på pojkar. Flickors adhd misstolkas oftare för att vara något annat som exempelvis dålig hemmiljö, känslomässiga problem eller rent av lathet.

Fleischer och From (2016) anser att omgivningen, de olika miljöerna som ett barn med adhd befinner sig i, har stor inverkan på hur barnet utvecklar sina exekutiva förmågor. Valfungerande hem, med tydlig gränssättning och stöttande vuxna bidrar till att barn med adhd utvecklar sina exekutiva funktioner positivt. Som ett exempel verkar gränssättning bidra till att barnen lättare kan hejda sina impulser och ökar sin flexibilitet. Fleischer och From menar vidare att de exekutiva funktionerna utvecklas i samspel med andra individer. Det är därmed inte enbart föräldrarna som hjälper eller stjälper barnen, utan här har även skolpersonal en stor roll att spela. Hur diagnosen påverkar barn i olika miljöer (skola, fritidshem och hemmiljö) och hur behovet ser ut hos barn med adhd beskrivs under nästföljande rubriker.

I skolmiljön

För barn med adhd är det ofta en utmaning att förhålla sig till skolans normer. Abrahamsson (2010) beskriver att barn med adhd främst har svårt att sitta still på sin plats och fokusera på uppgifter. Alla intryck från klassrummet gör att barnen lätt tappar koncentrationen. Westholm (2014) fyller i och påpekar att just stillasittandet är en plåga för barn och för att återfå energi och vakna till så gör de andra saker som att interagera med klasskamrater, ordnar med pennor och böcker, går på toa o.s.v. Att som barn med adhd ändå försöka förhålla sig till de regler och förväntningar som finns i skolmiljön blir väldigt påfrestande. Vidare anser Westholm att barn med adhd gör annat än det skolpersonalen anser att de ska göra och att det helt enkelt blir för många intryck. Abrahamsson (2010) menar att det i värsta fall kan resultera i utbrott, utåtagerande beteenden eller att barnet går in i sig själv och blir okontaktbart för att gömma sig från det som barnet uppfattar som väldigt påfrestande. När detta händer menar Hejlskov (2014) att det har direkt att göra med den för högt ställda kravbild som läraren har på eleven. Hejlskov beskriver vidare olika förmågor där lärares kravbild på elever är högre än vad de faktiskt klarar av vilka är; "beräkna orsak verkan i komplexa sammanhang, strukturera och genomföra aktivitet, komma ihåg medan man tänker, hålla tillbaka impulser, uthållighet, flexibilitet, sociala kompetenser, stresstålighet, förmågan att säga ja, förmågan att lugna sig och behålla lugnet" (s.140-141). Även Carlsson (2015) menar att pedagogik och att vara lärare handlar om att ställa krav på eleverna. Krav som eleverna inte själva skulle ställa. Kraven måste vara realistiska och individualiserade för att ha effekt mot de uppsatta målen. Carlson (2015) benämner detta som "det

pedagogiska hantverket” (s. 90). Lärare måste möta varje individ och ställa krav på ett sådant sätt att eleverna klarar av att nå målet.

Läraryrket och skolan är liksom ett hett samtalsämne idag och många pekar ut skolans brister. Hejlskov (2014) riktar sin kritik mot lärarutbildningarna och menar att utbildningarna saknar många av de praktiska kunskaperna som behövs i mötet med elever. Ämneskunskaperna som lärare har blir obrukbara om lärarna inte kan förmå barnen till att exempelvis ta fram läroböckerna. Hejlskov (2014) fortsätter sin kritik gentemot lärare och menar att de saknar metoder för att bemöta elevers olika beteenden. Skolors problem med elever uppdragas vanligtvis av lärare. Lärare anser att elevers beteenden skapar problem för skolan, men det är inte upp till eleverna att lösa dessa, utan lärarna. Eleverna tacklar de problem de möter på olika sätt, oftast är barnens lösningar inte optimala vilket skapar problem för skolan. Det är lärarna som är ansvariga över skolans arbetsmiljö, ansvaret kan inte läggas på eleverna för då bli lärarna maktlösa. Trots att lärarna har ansvar för arbetsmiljön ska deras fokus ligga på att hjälpa eleverna att nå kunskapsmålen. Elevers beteendeproblem måste hanteras för de enskilda eleverna, och inte för skolans skull.

I fritidshemmet

Strukturen i fritidshemmet skiljer sig från skolan. Barn har större möjlighet att påverka innehållet i verksamheten då valmöjligheterna är större och alla aktiviteter inte är vuxenledda. Strukturen påverkar barn på olika sätt. Hejlskov (2014) anser att flera omständigheter styr barns förmåga att klara av fritidshemmets miljö. Relationer, stress, flexibilitet, impuls kontroll och affektreglering är viktiga omständigheter för att skapa trygghet för alla barn. Dessa omständigheter är problematiska för barn med adhd då de ställer höga krav på deras exekutiva funktioner. Westholm (2014) menar att just dessa barn kan ha svårt att hantera röriga och stimmiga miljöer, vilket kan leda till frustration och ilska hos barnet. Ofta har skolan makt över tolkningen av vad barn med adhd behöver, där fokus är på hur barnet ska nå kunskapsmålen. Carlsson (2015) beskriver att i många fall har barn med adhd även problem med det sociala samspelet, vilket ibland verkar glömmas bort. Vidare skriver Carlsson (2015) att ”Vissa elever behöver sin ”stödundervisning” i den fria sociala situationen, mer än i klassrumssituationen” (s.175). Vilket innebär att fritidshemspersonalen har en viktig roll att spela under både raster och i fritidshemmet. Westholm (2014) beskriver att barn med adhd uppfattas som antingen tillbakadragna och är mer med sig själv eller som bra och roliga kompisar för det händer så mycket kring dessa barn. De hittar på olika saker och deras engagemang smittar av sig på andra, samtidigt som de kan uppfattas som uttröttande av andra barn. Vilket står i motsats till Abrahamsson (2010) som menar att barn med adhd får oförståeliga utbrott och reaktioner vilket kan leda till att det är svårt för dem att bygga upp relationer till barn i sin omgivning, men även med vuxna. Samtidigt beskriver Hejlskov (2014) att pedagogerna måste ta sitt ansvar för dessa relationer med barnen och förstå hur de själva skapar situationer som inte fungerar. Vilken kravbild ställer egentligen fritidspedagoger på barnen i fritidshemmet? Kraven och ansvarstagandet kan mycket väl vara för högt ställda för barn med adhd.

Inkludering

Malmqvist och Nilholm (2016) har i en studie undersökt vad kommuner i Sverige anser och hur de arbetar med barn som diagnostiserats med adhd i skolan. De kommer fram till att en majoritet av kommunerna anser att elever med adhd bör, i så lång utsträckning som möjligt, gå i vanlig skola. Det vill säga att dessa barn ska inkluderas i vanliga klasser och inte gå i specialskola. Undersökningen visar samtidigt att 17 % av kommunerna som deltog i undersökning svarade att de hade specialundervisning för barn med adhd, i speciella adhd-klasser. Dessa klasser startas främst för att kommunerna ansåg att eleverna behövde andra undervisningsmetoder än i den vanliga skolan, samt att i dessa klasser kunde studiegången anpassas efter elevernas behov. Det som kännetecknar specialklasserna enligt respondenterna i undersökningen är att klasserna har ett tydligt inslag av struktur.

Hejlskov (2014) betonar även han vikten av inkludering och menar att de specialpedagogiska metoder som förordas för barn med adhd, inte skadar övriga elever, utan kan fungera väl för samtliga. En mångfald i klassrummet har en positiv inverkan på elever utan specialbehov. Även Bellanca och Pote (2013) drar slutsatsen att en mångfald måste belysas för att öka förståelsen för människors oliktankande. Att exkludera barn med adhd från vanliga skolklasser är inte en lösning utan inkludering förordas. Att beakta i detta är att Bellanca och Pote:s undersökning har fokuserat på hur övriga barn reagerar på beteenden som kännetecknar adhd och vad som är positivt för dem. De positiva aspekterna av inkludering har inte utgått ifrån de behov som barn med adhd har. Inkluderings positiva sidor ger en ökad förståelse för barns olikheter, men de behov som barn med adhd har är förbisedda i inkluderingen. Malmqvist och Nilholm (2016) poängterar att diagnostiseringen av barn med adhd leder till att barnet får en etikett och att det inte är synonymt med variation och en skola för alla. Genom diagnosen görs eleven ansvarig för att inte passa in i skolan, istället för att skolan anpassas efter eleven.

Bemötande

Barn gör rätt om de kan, det är huvudtanken Greene (2016a) har när det kommer till barn med utmanande beteende. Han menar att det utmanande beteendet uteslutande handlar om färdigheter som saknas eller är outvecklade som gör att barn reagerar och går i affekt. För att hjälpa barnet i fråga måste vuxna först ändra sin inställning till att förstå att barnet inte agerar utmanande för att hen vill, utan för att barnet helt enkelt saknar de medel och färdigheter för att lösa situationen på ett adekvat sätt. Barn som inte klarar av att följa de krav som föräldrar och lärare har reagerar. De flesta barn klarar av att bita ihop och hålla frustrationen inom sig men inte barn med exempelvis adhd. För att kunna hjälpa barnet måste den vuxne identifiera när, var och hur barnet går i affekt. När den kunskapen finns ökar möjligheterna att förbereda och att arbeta förebyggande mot de problem som kan uppstå och på så sätt lära barnet att hantera de problem som hen har eller möter.

Det finns olika sätt att försöka hjälpa eller lösa en situation där ett barn får/har problem. Det allra vanligaste är att agera enligt plan A (Greene, 2016a). Vilket innebär att om en

vuxen tacklar ett problem med ett barn enligt plan A, så försöker den vuxne själv lösa barnets problem. Det vill säga, säger åt barnet att sluta med det hen gör, säga åt hen att lugna ner sig eller beslutar om en konsekvens av ett handlande. I Greene (2016b) förklaras plan A som ett sätt att säkerställa barnets säkerhet. Plan A handlar alltså om sådana situationer där en diskussion inte är aktuell. Det ska vara värt att ta ett utbrott från barnet. Detta sätt att hantera problem fungerar på de flesta barn (om man vill att barn ska kuva sig till vuxnas viljor) men oftast leder den här metoden inte till att barnet lär sig något eller att beteendet förändras, framförallt inte hos barn med adhd. Greene (2016a) förordar att arbeta enligt plan B istället. Detta innebär att lösa problemet tillsammans med barnet. Den vuxna får berätta vad den ser som ett problem och barnet får berätta om sina upplevelser kring det problemet. Greene (2016b) varnar för att många vuxna väljer att leka tankeläsare, att de tror sig veta vad barnets problem är, utan att egentligen ta reda på hur det faktiskt ligger till. Det kan vara svårt att lägga sina egna teorier och idéer åt sidan, och faktiskt bara lyssna, som ett blankt blad. Men om problemet ska lösas på ett samarbetsinriktat sätt, måste den vuxna lyssna in barnets tankar och idéer. Tillsammans ska de sedan hitta en gemensam väg till en lösning på problemet. Denna metod används med fördel som ett förebyggande sätt att arbeta, om barnet redan är i affekt eller upprörd så brukar det vara alltför svårt att kunna samtala om en lösning på ett adekvat sätt.

Slutligen nämner Greene (2016a) plan C vilket handlar om att prioritera och ha överseende med de problemskapande beteenden ett visst barn kan ha. Om det tidigare har identifierats var, när och hur en elev har problem, har troligtvis fler saker framkommit. Alla problem kan inte bearbetas samtidigt. Därför måste den vuxne ibland se mellan fingrarna för de problemen som för tillfället är lagda åt sidan och därefter beta av problemen i tur och ordning. Plan C innebär också att man bör vänta tills ett bättre läge att agera mot ett oönskat beteende, exempelvis går det med fördel att tala enskilt med en elev och inte inför hela klassen/gruppen.

Greene (2016a) beskriver att plan B finns i två olika varianter, den ena benämns som nödplan B och den andra som proaktiv plan B. Det som skiljer dessa åt är när de används och hur lång tid de tar. Den proaktiva varianten är den som används för att arbeta förebyggande och försöka komma fram till lösningar tillsammans med barnet för att en oönskad situation inte ska uppkomma igen. Den innehåller tre steg, empati, definiera problemet från de vuxnas perspektiv och avslutningsvis inbjudan. I empatistegets försöker man tillsammans med barnet komma fram till vad som är kärnan i problemet, det görs genom att försöka få barnet att berätta och att som vuxen lyssna på vad barnet faktiskt säger. När väl problemets kärna är hittat så definierar den vuxne problemet ur sin synvinkel, här ska då barnets problem och den vuxnes växa samman och bli ett problem. I det avslutande steget bjuds barnet in för att komma med lösningar så att båda parter blir nöjda och båda parterna kan ge förslag. Båda parter ska vara överens om att det är en rimlig lösning som de är nöjda med lösningen. I nödplan B som handlar om att lösa en akut situation, gås stegen igenom skyndsamt med målet att fort komma till en lösning för att situationen ska stabiliseras.

Familjer till barn med adhd

Hemmiljön för barn med adhd ser lika olika ut som det finns barn. Konflikter om vardagliga göromål är återkommande för familjer med barn som har adhd. Kutscher (2010) beskriver läxhjälp, fungerande rutiner och avundsjuka mellan syskon som vanliga konflikter i familjerna. Att återkommande behöva tampas med vanliga vardagliga sysslor, är uttröttande för alla i familjen. Westholm (2014) fyller i genom att poängtera att syskonkonflikter anses vara en av de tuffaste situationerna för föräldrar. Barnet med adhd får ofta många tillsägelser. De upplevs som att de bråkar och irriterar sina syskon samt att de stjälar stora delar av föräldrarnas uppmärksamhet. Det i sin tur leder till att de andra syskonen får finna sig i att stå åt sidan och ta större hänsyn till sitt syskon med adhd. Även föräldrarna lägger över mycket mer ansvar på syskonen som inte har adhd. Detta skapar dåligt samvete och stress hos föräldrarna då större delen av deras energi läggs på barnet med adhd. Westholm (2014) menar att familjens sociala liv får konsekvenser i och med att ett barn i familjen har adhd. Det är påfrestande att träffa både släkt och vänner då det bryter familjens vardagliga rutiner och i många fall väljer föräldrar att undvika detta. För att kunna delta krävs förberedelser för barnet för att minimera riskerna för att barnet ska gå i affekt eller må dåligt.

En annan aspekt som Westholm (2014) lyfter fram är de moraliska råd som omgivningen framför. Det kan handla om att släkt och vänner anser att föräldrarna brister i sin uppfostran eller "curlar" sitt barn, då barnet går i affekt eller behöver hjälp med det som uppfattas vara enkla sysslor. Som förälder till ett barn med adhd kan upplevelsen vara att inte räcka till och känslan av att vara en dålig förälder, när andra med "goda intentioner" försöker förklara hur föräldrar ska uppfostra sitt barn. I grunden handlar det troligen om en bristande förståelse för vad det innebär att ha diagnosen adhd.

Föräldrar

Att ens barn får en diagnos kan vara både omvälvande och en lättnad för föräldrarna. Carlsson (2015) menar att många föräldrar upplever en press från skolans håll om att genomgå en adhd-utredning med sina barn, då problem kopplade till adhd kan upptäckas i skolmiljön, men inte uppmärksammat i hemmet. Om upplevelsen av barnet skiljer sig åt kan detta bädda för en konflikt. Samtidigt kan det underlätta för föräldrarna med en diagnos, då en diagnos ofta ger en förklaring till ett oönskat och/eller oförklarligt beteende och i och med utredningen erbjuds familjer utbildning om adhd. Westholm (2014) lyfter fram behovet som många föräldrar har, att få ventilerat sitt barns beteende med andra vuxna i liknande situationer. Föräldrakurser om adhd ger möjligheter till detta och är även en förebyggande insats för att underlätta hanteringen av de problem som kan uppstå. Enligt Barkley (2007) kan ärftligheten av adhd ha inverkan på resultaten av det förebyggande arbetet, då föräldrar själva kan ha adhd. Det kan skapa svårigheter i att bland annat genomföra det förebyggande arbetet som utbildningen föreslår. Det kan innebära att hjälpa barnet med hemläxor, att komma ihåg

att packa ner gymnastikkläder mm. Om föräldern själv har svårigheter med de exekutiva funktionerna blir det svårt att hjälpa sitt barn att utveckla dessa.

Westholm (2014) beskriver att föräldrar upplever mer stress i och med att de har ett barn med adhd, vilket kan leda till skilsmässa. Något som inte är helt ovanligt i familjer där barn har adhd. Westholm beskriver vidare att föräldrar även får utstå misstro från omgivningen angående deras uppfostran om barnet vilket gör att föräldrar lägger skulden på sig själva. Kutscher (2010) menar att föräldrarna kan känna avoghet mot sitt barn när deras uppfostran kritiserar av omgivningen. Både Westholm (2014) och Kutscher (2010) menar att det är viktigt att fokusera på de positiva händelserna och uppmärksamma dessa. Det är endast med positivt beröm som ett beteende kan förändras. Avslutningsvis anser Westholm (2014) att föräldrar ofta upplever att de antagit roller som projektledare eller språkrör för sina barn. Som föräldrar till barn med adhd tvingas du ha kontakt med flertalet myndigheter, skola och sjukvård. Detta tar på krafterna då du tvingas ha många bollar i luften och hela tiden strida för ditt barns rätt samtidigt som du ska hinna vara en bra förälder.

Samverkan mellan föräldrar och skola/fritidshem

Gwernan-Jones, Moore, Garside, Richardson, Thompson-Coon, Rogers & Ford (2015) har gjort en omfattande systematisk översyn av kvalitativa forsknings- och utbildningsrelaterade erfarenheter av föräldrar som har barn som är diagnostiserade med adhd. I undersökningen framkommer att föräldrar uppmuntras att delta i sina barns skolgång och lärare vill ha föräldrarnas engagemang. När lärare och föräldrar har en väl fungerande relation visar undersökningen att eleverna får bättre studieresultat samt att konflikter mellan lärare och elever minskar. Bra ömsesidiga relationer mellan föräldrar och lärare är extra viktiga för att stötta elever med adhd. Dock anses dessa relationer vara undantaget som bekräftar regeln. Föräldrarnas uppfattning var att de endast blev kontaktade av skolan när problem uppstått, vilket i sig ger en negativ effekt och känslan av att ständigt bli kritiserad. De upplevde även att ansvaret på att lösa konflikten/ problemet som uppstått i skolan hamnade på dem. Föräldrar hade önskat en mer regelbunden kontakt med skolan och gärna information om de gånger deras barn gjort någonting bra. En önskan som Abrahamsson (2010) stödjer då hon menar att "Föräldrarna kommer också med största sannolikhet att vara överlyckliga för att möta en stöttande och okritisk attityd från personal, personal som verkar ha god kunskap om dessa funktionsnedsättningar ur ett skolperspektiv" (s.99). Abrahamson menar att föräldrar till barn med adhd har ofta många andra möten med olika instanser, att då få möta personal som bryr sig om barnet och vill dennes bästa ökar chansen för en god dialog mellan föräldrar och skola.

Gwernan-Jones et al. (2015) undersökning visar att lärare ofta var nedvärderande mot föräldrar till barn med adhd där de själva ansågs vara experterna och föräldrarna amatörer. Föräldrar upplevde att de blev nedvärderade av lärare då kommunikationen enbart bestod av instruktioner från lärarnas håll och inte en konstruktiv dialog. Lärare och föräldrar ska arbeta mot det gemensamma målet att barnet ska lyckas nå kunskapsmålen. Abrahamsson (2010) menar att när föräldrar och lärare tillsammans

arbetar med barn som har adhd, går utvecklingen fortare framåt. Vilket innebär att arbetar mot gemensamt uppsatta mål för att eleven ska lyckas och även för elevens bästa. Att samverkan fungerar väl är då en förutsättning för att eleven ska klara sig bra i skola. Gwernan-Jones et al. (2015) undersökning visar att skolan ska uppmuntra både mångfald och inkludering. Vissa föräldrar upplevde dock att skolan pressat dem till att söka hjälp eller behandling för deras barn. Flertal föräldrar beskrev skolstarten som upptäckten av deras barns adhd. I skolmiljön visade sig symptomen för adhd vilket lärarna uppmärksammade och sedan anklagade föräldrarna för, vilket föräldrarna tolkade som att de brustit i sin uppfostran. Medicinering är ett exempel på åtgärd som skolan ansåg att barn med adhd behövde, medan barnens föräldrar inte ansåg detta. De hade önskat att skolan kunde se att det är föräldrarna som är experter på sina egna barn och att ett samarbete för barnets bästa uppstår.

Föräldrar och barns erfarenheter om adhd

I en kvalitativ studie av Travell och Visser (2006), har barn med adhd samt deras föräldrar intervjuats. Syftet med studien var att undersöka denna målgrupps uppfattningar och erfarenheter om adhd. Resultatet visar att barn med adhd kan uppfattas som aggressiva och stökiga av både familjen och skolan. Barnen i studien återkommer ofta till att de bråkar mycket med syskon, stör i klassrummet och att de har ett häftigt humör och kort stubin. Värt att nämna är att föräldrarna i studien inte tog upp barnens aggressiva beteenden utan att det nästan uteslutande var barnen som gjorde det. De beskrev även att deras skoltid bestod av både bra och dåliga relationer till skolpersonal. Föräldrarna berättade också om problem i kontakten med skolan, vilket också kunde förvärra situationen med barnet hemma. Mer än hälften av alla barnen har fått byta skola tack vare att föräldrarnas åsikter och missnöje med hur skolan tillgodoser barnets behov. I vissa fall blev barnen helt exkluderade från skolan. Det främsta verktyget för att hjälpa barn med adhd-problematik var enligt Travell och Visser (2006) att medicinera dem. Det förekom också att förstärkningar i behandlingen med hjälp av olika belöningssystem i hemmen och pedagogiska verktyg i skolan som egentligen inte hade något att göra med själva behandlingen. Föräldrarna och barnen i undersökningen eftersökte andra hjälpmedel än bara medicin, de gav även fyra olika förslag på hur skolan kan förbättra sitt arbete för barn med adhd. Förslagen omfattade en större förståelse och mer kunskap om barns individuella behov, förbättringar av planering och stöd i det förebyggande arbetet, mer träning och kunskap om adhd och slutligen en förbättrad samverkan med föräldrar.

Intervjufrågorna i Travell och Vissers (2006) undersökning behandlar även hur barnen mådde och upplevde medicinen. Där framkommer det att flera har en minskad aptit och svårt att sova, tics, ont i huvudet och magen, depression. Bland barnen var det blandade känslor kring att ta medicinen, vissa blev lättade över att det gick bättre i skolan men samtidigt ledsna över att de sågs som annorlunda på grund av att de åt medicin. Både föräldrar och barn vill att det ska finnas mer information om adhd, för ofta förvärras deras situation på grund av skolans normer och bristen på stöd för dessa barn i tidig ålder. Slutligen menar Travell och Visser (2006) att när försök att hjälpa ett barn som

har behov av särskilt stöd måste de biologiska, psykologiska, sociala och de kulturella faktorerna beaktas. Då alla dessa i slutändan påverkar barnens beteenden. Varje barn är unikt, oavsett om de har en diagnos eller inte. Människors olikheter berikar mångfalden och acceptansen kring olikheter är något som skolan måste arbeta aktivt med. Att vara annorlunda ska inte ses som någonting negativt.

Sammanfattning

Både skolan och fritidshemmet styrs av skollagen. Skolan ska stödja alla elever och undervisningen ska anpassas utifrån varje elevs behov. Detta gäller såväl kunskapsutvecklingen som den sociala utvecklingen. Att utveckla sin identitet är en viktig del i den sociala samvaron vilket leder till en ökad förståelse för att alla är olika. Barn med adhd sticker ofta ut från mängden och kan ha svårt att passa in i ett klassrum som ställer höga krav på de exekutiva funktionerna. Bristande impuls kontroll, svårigheter i att strukturera och planera sitt arbete gör att klassrumsmiljön är svårhanterlig för barn med adhd. Ändå vill skolan att alla elever ska inkluderas i klassrummet. En idé med inkludering är att barn ska se varandras olikheter. Dock utgår idén om inkludering alltför ofta från barn utan svårigheter. Eleven med adhd får själv försöka att passa in i miljön trots att det är skola och fritidshemets ansvar. Behoven hos barn med adhd ser olika ut för olika individer. Alla barn är olika, alla barn är unika. De som känner ett barn bäst är barnets föräldrar och föräldrarna är experter på sina barns behov. Skolan och fritidshemmet kan i ett samarbete med föräldrarna lära sig mycket om de individuella behoven. Att utgå från individen kommer att ge en ökad förståelse för att alla är olika.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna undersökning är att undersöka hur föräldrar till barn med adhd uppfattar deras barns behov, kopplat till deras adhd-diagnos, samt hur de upplever att deras barns behov tillgodoses i hemmet, skolan och på fritidshemmet.

Vi har utgått från tre frågeställningar

1. Vilka behov uppfattar föräldrar att deras barn med adhd har?
2. Hur uppfattar föräldrar till barn med adhd att de uppfyller sitt barns behov?
3. Hur uppfattar föräldrar till barn med adhd att personal i skola och fritidshem tillgodoser deras barns behov?

Metod

I detta kapitel redogörs för vilken metod som ligger till grund för undersökningen samt hur genomförandet har gått tillväga. Fortsättningsvis följer en beskrivning av det urval som genomfört och hur målgruppen kontaktades. Beskrivning av bearbetningen av resultatet följs av resonemang kring undersökningens reliabilitet, validitet och trovärdighet. Avslutningsvis behandlas de etiska principerna som beaktats i denna undersökning.

Val av forskningsmetod

Denna studies syfte är att undersöka föräldrar till barn med adhd:s uppfattningar om behovet hos deras barn och hur behovet tillgodoses i hemmet, skolan och fritidshemmet. För att undersökningsfrågorna skulle kunna besvaras ville vi använda oss av en kvalitativ undersökningsmetod. Trost och Hultåker (2016) menar att kvalitativa metoder används när man vill "försöka förstå människors sätt att resonera"(s. 23), vilket var målet med studien. Till en början tänkte vi använda oss av intervjuer för att samla in data, då skulle dock ett fåtal personers tankar och resonemang användas. Vi såg även en farhåga med intervjuer då risken att olika typer av frågor skulle ställas till de olika respondenterna vilket möjligtvis skulle kunna påverka slutresultatet. Vi ville nå flera respondenter för att få ett större material att bearbeta och valde därför att sammanställa en websurvey med sammanlagt 19 frågor (Se bilaga 1). Frågorna utformades efter att vi fördjupat våra kunskaper om adhd via den litteratur och forskning vi använt oss av i bakgrunden. Mestadels ställdes öppna frågor, det vill säga, frågor som möjliggjorde att respondenterna kunde uttrycka sig fritt om deras upplevelser. Vår intention med utformningen av frågorna i websurveyn vara att få en helhetsbild av hur föräldrar upplever sina barns behov som är kopplade till adhd. Därför utformades frågor om hemmiljö, skolmiljö och fritidshemsmiljö. Fördelar med en websurvey är enligt Bryman (2011) att de skapar mer tid för forskaren, de är billiga, det är förhållandevis enkelt att komma i kontakt med ett stort urval människor, den geografiska platsen man besvarar enkäten på spelar mindre roll och datainsamlingen tar inte lång tid.

Genomförande

Genom biblioteket på högskolan i Gävles hemsida fann vi olika länkar till kostnadsfria websurvey-program vi kunde använda. Vi valde Surveygizmo (<http://www.surveygizmo.com>) då den var lättanvänd, vi kunde ställa obegränsat med frågor och programmet tillät maximalt 100 stycken besvarade websurveys. Vi utformade websurveyn så enkelt som möjligt, så att det skulle vara lätt för respondenterna att besvara den. Svaren på websurveyn lagrades på hemsidan tills slutdatumet och svaren sparades ned. Vi har även gjort en pilotstudie, via personliga kontakter, för att undersöka om våra frågor var relevanta och rimliga, vilket Bryman (2011) förordar. Den besvarades av två personer och genom den kritik som framkom samt att svaren inte var så fullständiga som vi önskade ändrade och utvecklade vi frågorna. Ändringen innebar att vi ställde fler frågor på samma tema, men med nyansskillnader. Det var även efter pilotstudien vi valde att lägga till både vilka fördelar och svårigheter barn med adhd kan ha.

Urval

För att nå föräldrar till barn med adhd, gjorde vi ett målinriktat urval och vände vi oss till slutna Facebookgrupper för föräldrar till barn inom NPF-spektra och föräldrar till barn med adhd. Bryman (2011) beskriver att ett målinriktat urval innebär att relevanta respondenter nås utifrån syftet. Vi kontaktade först administratörerna för grupperna (Se bilaga 2) för att få tillstånd att gå ut med en inbjudan till gruppens medlemmar (Se bilaga 3). Fyra slutna grupper administratörer kontaktades, varav två grupper avböjde att medverka då deras stadgar inte godkänner undersökningar av något slag. De två kvarvarande grupperna har sammanlagt ett medlemsantal på ca 14000. Vi valde att ta med ett svar från en förälder till ett barn som inte diagnostiserats med adhd än, men är/var under utredning. Valet att ta med respondentens svar var från början ett misstag, då vi i genomgången av materialet missade att respondentens barn inte diagnostiserats. Dock var respondentens svar möjligt att bearbeta då det uttryckta behovet liknade de övriga respondenternas svar, därav missen. Respondentens svar påverkar därför inte undersökningens resultat, därför valde vi att ha kvar svaren efter att vårt misstag uppdagats. Websurveys besvarades mellan 2017-04-18 och 2017-04-25. De svar som kom in efter slutdatumet har vi inte räknat med. Vad svarsfrekvensen blev, är omöjligt att säga, då det är slutna grupper och vi inte har informationen om hur många föräldrar till barn med adhd som är medlemmar i grupperna. Totalt har 160 enkätsvar inkommit och av dessa har 94 raderats, då de inte hade något innehåll att bearbeta. 66 svar hade ett sådant innehåll att en bearbetning var möjlig att genomföra.

Bearbetning av resultatet

Resultatet sammanställdes i ett dokument där alla svar strukturerades efter varje fråga på enkäten. Detta för att få en överblick och en möjlighet att kunna bearbeta de öppna frågorna i websurveys. Citat som innefattade förkortningar och ofullständiga ord är omskrivna för att underlätta läsningen av texten. Vi bearbetade alla svaren, förutom de första slutna frågorna, som om de vore intervjusvar. Fenomenologin inspirerade oss i vår bearbetning av resultatet. Fenomenologin innebär att forskaren vill studera hur människor uppfattar ett fenomen och bearbetningen utgår från att forskaren försöker "finna likheter och skillnader i personers utsagor. Man läser, sorterar och så småningom framträder ett mönster som kan användas till att kategorisera uppfattningar" (Stukat, s. 38, 2011). Utifrån svaren letade vi efter mönster, kopplingar och upprepade ordval för att sedan utforma olika teman och kategorier. Vidare bearbetade vi även de slutna frågorna genom cirkeldiagram (se bilaga 4) för att få en överblick över resultatet i dessa frågor. I vår respondentvalidering (se "Reliabilitet, validitet och trovärdighet") bearbetades frågorna på samma sätt som de slutna frågorna.

Reliabilitet, validitet och trovärdighet

Det som kan sägas om den här studiens reliabilitet, är att vissa frågor uppfattades lite olika av respondenter och frågorna i enkäten tycktes också vara för lika, vilket kan ha gjort att vissa frågor inte blev besvarade. Trost och Hultåker (2016) beskriver att negationer i frågor samt om frågor missuppfattats av flera blir reliabiliteten lägre.

Eftersom vissa frågor i websurveyn missuppfattades kan reliabiliteten anses vara lägre. Dock har de flesta frågor, inklusive vissa frågor med negationer, tolkats på liknande sätt av respondenterna, vilket kan höja reliabiliteten. Validiteten är enligt Trost och Hultåker (2016) en beteckning på hur bra frågorna matchar syftet, alltså hur väl det man avsett att mäta blivit mätt. Vi menar att validiteten i vår undersökning är relativt hög, då vi kunnat svara på våra undersökningsfrågor utifrån data som samlats in.

Huruvida resultatet har hög eller låg reliabilitet och validitet är enligt Trost och Hultåker (2016) inte lika intressant för en kvalitativ undersökning som för en kvantitativ. Denna undersökning är påverkad av både den kvalitativa och kvantitativa forskningen då vi mestadels har öppna frågor i en webbsurvey. Vi vill även undersöka studiens trovärdighet, då det enligt Bryman (2016) är relevant för kvalitativa studier och vi tolkar vår studie som i huvudsak kvalitativ. Bryman menar att "trovärdigheten i den beskrivning som en forskare kommer fram till som avgör hur pass acceptabel den är i andra människors ögon" (s.354). Eftersom vi frågat föräldrar till barn med adhd hur de uppfattar deras barns behov och hur dessa behov tillgodoses av skolan, fritidshemmet och hemmiljön så behöver den valideras av just den målgruppen. Detta kallar Bryman för respondentvalidering (se bilaga 6), vilket innebär att studiens resultat återkopplas till den tänkta målgruppen för att säkerställa att den är trovärdig. Ett första steg var att återkoppla till de facebookgrupper som genomfört websurveyn. Dock fick vi ingen respons från administratörerna vilket innebar att vi valde att söka andra respondenter. Via personliga kontakter genomfördes respondentvalidering med sju föräldrar till barn med adhd i enkätverktyget google formulär. Valet att använda google formulär till respondentvalideringen berodde på att verktyget skapade diagram över svaren direkt. Påståendena i respondentvalideringen utgick ifrån resultatet av websurveyn. Vi bedömer att trovärdigheten för det resultat som framkommit är högt då majoriteten av respondenterna i vår validering instämmer med vilka behov barn med adhd har samt hur föräldrar tillgodoser dem. Valideringen och resultatet angående hur och vad skolan och fritidshemmet gör och bör göra, är likvärdigt (för fullständiga diagram se bilaga 7).

Etik

Vi har följt Vetenskapliga rådets fyra grundkrav för forskningsetik; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapliga rådet, u.å.). Informationskravet uppfylldes genom att först informera de slutna Facebookgruppernas administratörer sedan informerades eventuella deltagare genom ett kortfattat inlägg i gruppens tråd och slutligen genom ett missiv (Se bilaga 4) som var första sidan på webbsurveyn. I missivet beskrivs vad undersökningen handlar om, att det är frivilligt samt att de kan avsluta enkäten när de vill. Bryman (2011) påpekar att alla deltagare ska få så mycket information som möjligt innan de deltar i en studie, vilket gjorde att vi skrev ett utförligt missiv där det klart framgår vad studiens syfte är. Samtyckeskravet upprätthölls genom att enkäten var frivillig vilket framgick av inlägget i Facebookgrupperna samt i missivet. Alla som genomförde enkäten är anonyma. Då urvalet bestod av personer i slutna grupper, är respondenternas identitet och hemort anonyma även för oss. Därmed uppfyllde vi konfidentialitetskravet. I resultatet går det

inte heller att identifiera en specifik person vilket Bryman (2011) menar är viktigt ur forskningssynpunkt. Det var bara vi som använde och hanterade insamlad data och vi använde den enbart till att sammanställa den här studiens resultat.

Resultatanalys

I detta kapitel presenteras och analyseras det resultat som framkommit i undersökningen samt att resultatet jämförs mot litteraturen från bakgrunden. Inledningsvis presenteras barns behov och hur föräldrar tillgodoser dem. Sedan följer ett avsnitt som behandlar föräldrars uppfattningar om hur skolan och fritidshemmet bemöter och tillgodoser behoven hos barn med adhd.

Behov hos barn med adhd och hur föräldrar tillgodoser behoven

Föräldrar uppfattar att deras barns behov primärt handlar om brister i de exekutiva funktionerna, som naturligt är nedsatta för personer med adhd. Kutscher (2010) menar att barn med adhd kan ha svårt med framförhållning och att organisera sig själva och sin omgivning. Vilket föräldrar upplever som ett primärt behov av fasta rutiner och en tydlig struktur. Genom att föräldrarna håller fasta rutiner och en tydlig struktur i både vardagen och vid högtider skapar de en trygg miljö för sina barn, vilket underlättar deras utveckling. Undersökningen visar att många respondenter undviker att avvika ifrån planeringen för att hålla den uppbyggda strukturen. En respondent uttrycker att "Vi tänker oss för i alla situationer (från att handla i affären till en ev semesterresa) och planerar väldigt noga, funderar över alla utmaningar som kan uppstå innan vi överhuvudtaget gör något. Spontanitet fungerar i stort sett inte alls". Med hjälp av lågaffektivt bemötande och att arbeta efter metoder för att förändra barnens beteende som skapar problem, undviker respondenterna att deras barn går i affekt eller mår dåligt. Har familjen bestämt en aktivitet, tar de sig iväg på den oavsett väder och andra omständigheter. "Håller alltid vad vi lovat. Ska vi ut och bada gör vi det även om blivit kallt och regnet öser ner". De håller vad de lovat och de bryter ogärna planeringen. Andra respondenter belyser vikten av att utmana barnet, för den övriga familjens välmående, och menar att de medvetet bryter rutinerna för att de inte orkar leva så inrutat.

Väldigt strukturerat med rutiner och fasta tider för exempelvis mat, sömn och dusch. Avviker ogärna från rutinen, gör vi det straffar det sig direkt, exempelvis om vi kommer på en kväll att vi åker till IKEA och äter där istället för middag hemma kl 18:00). Bli oftast ingen bra kväll. Ännu värre om vi ska försöka kompromissa med en annan familj, då slutar det ofta i katastrof. ÄNDÅ gör vi sånt, för vi orkar inte bara sitta hemma (Respondent ur websurveyn).

Resultatet blir ofta ett affektutbrott och att barnet med adhd mår dåligt för stunden, vilket föräldrarna är väl medvetna om. För många familjer handlar det om att upprätthålla en balans i familjen och inte låta adhd:n styra dem. De gör medvetna val, beräknar risker och tar smällarna.

Undersökningen visar även att barn med adhd har ett stort behov av vuxenstöd för vägledning. Kutscher (2010) menar att detta har med deras nedsatta förmåga att styra

sig själva att göra. En vuxen behövs i barnets närhet som fungerar som en hjälpare. Som en påminnare som hjälper barnet att styra sig själv i situationer som är svåra. En respondent menar att barn med adhd behöver en “[...]vuxen bredvid sig (som ett ställföreträdande jag) i princip dygnet runt (svår adhd) som hjälper honom både i sociala relationer, avleda innan utbrott, stötta i skoluppgifter[...]”. Påminnelserna kan beröra impulser, framförhållning, att förekomma affektutbrott, det vill säga att avbryta innan det är försent. En vuxens vägledning kan även behövas vid utförandet av olika uppgifter eftersom många barn med adhd har svårigheter med att komma igång och tillika att avsluta ett arbete eller en uppgift. Barkley (2007) menar ärftligheten av adhd är hög vilket innebär att även många föräldrar har adhd. I en sådan konstellation kan det vara svårt att vara en vuxen vägledare åt sitt barn, eftersom den vuxne själv kan ha problem med att komma igång, planera och slutföra ett arbete. Barnets behov av att ha en vägledare kan skapa stora påfrestningar för övriga familjen. Flera respondenter beskriver slitningar på familjen och parrelationen, Detta tydliggörs av ett svar från en respondent som beskriver att “En vuxen finns alltid bredvid gossen. Dygnet runt. Vi vuxna sover inte ens tillsammans längre, vi turas om att sova”. En del föräldrar väljer att bli sårbara för att ”dela” på adhd:n. Det vill säga, att varannan vecka få andas ut och vara spontan och ladda batterierna.

Behovet av vuxenstöd påverkar även syskon i familjen. Både Kutscher (2010) och Westholm (2014) anser att just syskonkonflikterna är de mest påfrestande i familjer där ett barn har adhd. En respondent menar att deras barn med adhd inte kan vara själv med sina systrar “[...] för annars slår/sparkar/nyper han dem eller är verbalt nedsättande mot dem. Svårt att alltid hinna med honom och vara steget före för att skydda systrarna från fysiska och verbala påhopp”. Avundsjuka är vanligt och de syskon som inte har adhd blir ofta åsidosatt, menar flera respondenter i websurveyn. Undersökningens respondenter ger bilden av att föräldraskapet till ett barn med adhd innebär att ständigt känna dåligt samvete, skuld och en otillräcklighet gentemot sitt barn, då de aldrig riktigt kan uppfylla barnets behov. Detta blir tydligt då en respondent skriver att:

Jag orkar inte alltid hålla rutiner och annat då orken brister, tålamodet och energin. När det är en jobbig dag och inga moment fungerar, när jag klandrar mig själv för att det inte fungerar och intalar mig att jag är en dålig mamma -då brister jag och sambon får lösa av.

Att vara vägledare för sina barn leder, enligt respondenterna, till att de ofta känner sig anklagade för att ”curla” sina barn. Det vill säga att hjälpa barnet med adhd med ”lätta” uppgifter eller att de lagar den mat som barnet vill ha. Många respondenter beskriver maten som ett återkommande behov som deras barn har. Behovet kan vara att äta samma mat flera dagar i rad eller att kunna se vad maten innehåller. En respondent menar att dennes barn bara äter” [...] viss mat och gör så att jag får stå och koka/steka annan mat till oss andra eftersom vi inte vill äta så ensidig kost”. Familjen gör det som krävs för att tillgodose barnets behov, vilket i sig är påfrestande utan omgivningens anklagande åsikter om exempelvis ”curling”. Åsikter från omgivningen handlar troligtvis om en bristande förståelse och okunskap. “Vi gör det vi kan. Lyckas för det

mesta. Vi känner ju honom och hans behov. Svårare när vi träffar vänner, släkt, bekanta” (Respondent ur websurveyn). Behovet av omgivningens förståelse för respondenternas barns beteende är stort. Beteendet beror på att kraven är för högt ställda (Hejlskov, 2014) och inte på att barnet är ouppfostrat. En respondent jämför bemötandet som föräldrar till barn med adhd får mot andra synliga funktionsnedsättningar och belyser hur orättvis omgivningens bemötande är. “Barn med svårigheter som syns t.ex. rullstolsburna, blinda eller barn med downs syndrom, behöver aldrig förklara sig eller stå till svars. Det behöver vi konstant från skola till affärsresor eller sociala sammanhang. Detta är enormt frustrerande!”. Respondentens beskrivning av sin vardag styrker Westholms (2014) påstående om att föräldrar ofta måste förklara och verka som språkrör för sina barn. Att ständigt vara i ”standby” läge, redo att gripa in, att försvara och att förklara är påfrestande för föräldrar.

Barn med adhd har även ett behov av att få gå undan, ta paus, vilket kan innebära att de behöver avbryta en stillasittande aktivitet för att få röra på sig. En respondent svarar att ”Ett annat behov är att kunna/få avbryta en liten stund för att få vila och ta en liten runda eller springa av sig lite när det börjar krypa i kroppen och han inte längre kan sitta still”. Detta är normbrytande, då de flesta barn klarar av att sitta stilla under en planerad aktivitet. Men alla är inte stöpta i samma form. Alla människor är olika och behoven som är kopplade till adhd måste mötas på individnivå, precis som för personer utan adhd. För att skapa trygghet kan barn med adhd ha behovet av att ha en speciell plats att gå till, när kravbilden varit för hög och utlöst ett affektutbrott. Genomgående visar undersökningen att barns behov handlar om att skapa trygghet för barnet och därmed få barnet att känna att den duger som den är. Både Westholm (2014) och Kutscher (2010) anser att det är viktigt att fokusera på de positiva händelserna och uppmärksamma dessa. Undersökningen bekräftar detta och ett motiverande arbetssätt anses vara ett av de primära behoven som barn med adhd har. En respondent menar att “[...] det som funkar bäst är att lyfta, se det positiva, sovra bort småsaker och markera och säga till på det värsta som sker[...]”.

Att motivera ett barn kan ske på många olika sätt. Det framgår i undersökningen att barnens intressen i undervisningen är den främsta motiveringen till att både påbörja och fullfölja en uppgift. En respondent beskriver hur skolarbetet bör anpassas efter barnets behov genom att “[...]“ jobba genom hans intressen, alltså göra skoluppgifter som utvecklar det han redan är intresserad av”. Belöningar, både kortsiktiga och långsiktiga, verkar också ha en motiverande effekt. Andra åtgärder som undersökningen påvisar är att låta barnet arbeta i kortare arbetspass för att hålla energinivån uppe. Att fokusera på det positiva är en intressant aspekt som Westholm (2014) och Kutscher (2010) lyfter, då respondenterna lättare belyser barnens svårigheter som är kopplade till diagnosen adhd. Föräldrarna har mycket lättare för att uttrycka barnets svårigheter och problem, än att se fördelen med olikheten. De ser ofta behovet av rörelse som ett problem med att sitta stilla, istället för att se fördelen med att deras barn är aktivt och gillar fysisk aktivitet.

Respondenter uttrycker att deras barn är “uppfinningsrika”, “tänker utanför boxen” och inte ser några hinder medan en annan respondent anser att dennes barns diagnos har

“små fördelar” eller inga alls, vilket tyder på utmattade föräldrar som levt under press och oförståelse under lång tid. När föräldrar brister i att tillgodose de behov som resultatet visar att barn med adhd har, ser föräldrar barnens egenskaper som negativa, vilket demonstreras av en respondent som uttrycker att hen “hade hellre sett att han sluppit allt”. Omgivningens brist på stöd påverkar föräldrarna i samma riktning. Behoven hos barn med adhd är sammanlänkade med varandra; om omgivningens förståelse brister orkar föräldrar inte vara en vägledande vuxen. Detta kan tolkas som att när struktur och rutiner faller så tillrättavisar föräldrarna barnen på ett sådant sätt som gör att barnet kan gå i affekt. Att barnet går i affekt stärker den negativa bilden som föräldrar redan har av sitt barns egenskaper och det blir en ond spiral.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis visar undersökningen på att barn med adhd har behov som är direkt kopplat till deras nedsatta förmåga att kontrollera sina exekutiva funktioner. Föräldrarna bemöter deras barns behov genom lågaffektivt bemötande, sänkt kravbild och upprätthållande av strukturer och rutiner. Det framgår även att behovet av omgivningens stöd är viktigt för både barn med adhd och deras föräldrar. Undersökningen visar även hur olika adhd ter sig. Det finns generella riktlinjer med det som tydligt framgår av undersökningen är att behoven är kopplade till individen och att ett bemötande inte fungerar för alla.

Hur skola/ fritidshem bemöter behoven

Uppfattningen från föräldrar angående vilka insatser skola och fritidshem gör för barn med adhd, går isär. Detta gäller genomgående i undersökningen. Antingen uppfattar respondenterna att skolan gör anpassningar eller så anser de att skolan inte gör anpassningar men framhåller en önskan om det.

Jag är relativt sett nöjd med de anpassningar som skolan har gjort, men det har kostat oerhört många möten, anmälningar till skolverket, tid och engagemang, ilska från min sida för att få rektorn att tillsätta de resurser som krävs. Detta gynnar inte bara mitt barn utan även barnets klasskamrater som "slipper" mitt barns frustration och utbrott över en miljö som inte fungerar för barnet, dvs konventionell skolmiljö (Respondent ur websurveyn).

Genomgående i undersökningen framkommer det en önskan om ett bättre samarbete mellan skola och hem, samt att föräldrarna skall ses som experter vilket tydliggörs av en respondents svar “De bör lyssna på föräldrarna som känner sitt barn och vet hur det fungerar”. Flera respondenter beskriver hur kommunikationen brister samt att de känner sig anklagade över barnets beteende och en respondent beskriver hur föräldrar till barn med adhd ständigt får kämpa “[...] mot skola som tyvärr inte har tillräcklig kunskap men heller inte kommunicerar eller samverkar med oss”. En önskan om att skolan ska se föräldrar som experter på sina barn och deras behov är ett tema som både vår undersökning och Gwernan- Jones et al. (2015) undersökning bekräftar.

Flera respondenter anser att skolan tillsätter extra personal som en resurs eftersom barn med adhd har behov av en vägledande vuxen. Ibland tillsätts en resursperson för den

enskilda individen, ibland för en hel klass. Fleischer och From (2016) menar att de exekutiva förmågorna utvecklas i samvaro med andra, vilket gör att både lärare, fritidspedagoger och resurspersoner har en viktig roll i vägledningen bland barn med adhd. En del respondenter menar att elevassistenten bara finns på skoltid och följer inte med till fritidshemmet och Carlsson (2015) belyser vikten av att arbeta och stötta elever med adhd i de sociala situationerna. Eftersom Skolverket (2014) beskriver att barn i fritidshem ska träna på att samarbeta och lösa konflikter, så är kraven högt ställda på barnen. Extra vägledning för barn med adhd bör då tillsättas ifall barnet har problem med den sociala kompetensen. Flera respondenter menar att deras barn inte fått den stöttning och vägledning de har behov av, en av dem menar att fritidshemmen “[...] borde jobba lika hårt som skolan. Har barnet resurs i skolan ska det ha det på fritids med. Just där behövs det massor. Socialt samspel är svårt för många”. Detta har i värsta fall lett till att barnen fått sluta i förtid. En respondent berättar att personalen i fritidshemmet ombett föräldrarna att inte ha barnet kvar då personalen inte kan garantera säkerheten. Undersökningen visar en genomgående kunskapsbrist hos personalen i både skolan och fritidshemmet.

Min önskan har varit och är fortfarande att de borde haft mer och djupare kunskaper i npf. Förbluffar mig fortfarande. Sedan skolstart har okunskapen funnits där. Förklaringen 'det går över, han är bara lite sen' (fick diagnos vid 12 och 14 års ålder) ledde istället till hemmasittande i år sju och nu borde han gått i åttan. De måste ju ha mött ett barn med diagnoser förut? Även om min J är unik (Respondent ur websurveyen).

Även resurspersoner behöver mer kunskap om adhd för att kunna möta barnens behov. Hejlskov (2014) kritiserar lärarutbildningen och anser att den brister i kunskaper inom NPF-spektra vilket undersökningen bekräftar. Svaren i undersökningen indikerar att kunskapen om adhd bland personal i skola och fritidshem uppfattas som låg. En önskan som en respondent ger uttryck för är “[...] att personalen hade större kunskaper om varför ett barn med npf reagerar som det gör. Lärarna, även de i specialklass har förvånansvärt lite specialkunskaper”. Personal i skolan har svårt att bemöta barns olikheter och förväntar sig att alla barn ska reagera och fungera likadant.

För att skola och fritidshem ska kunna möta barn med adhd:s behov av tydliga ramar, gå undan och att motiveras, görs schemaanpassningar av olika slag. Bildscheman är en återkommande anpassning som lyfts fram, vilket är ett hjälpmedel för översikt av dagens aktiviteter och arbetspass vilket skapar en tydlig struktur och ger framförhållning. En respondent beskriver att läraren har ett bildschema på tavlan i klassrummet för hela klassen, för att minimera risken för att den enskilda eleven ska känna sig utpekad. En annan respondent skriver att hans barn får ett “[...] skriftligt individuellt schema varje morgon med dagens aktiviteter, där även pauser utöver raster är inplanerade”.

Undersökningen visar att kortare arbetspass, förkortade skoldagar är andra schematiska anpassningar som deras barn har i skolan. Westholm (2014) menar att barn med adhd behöver pauser för att återfå eller göra av med energi. Att vara stillasittande är krävande för dem. Barn med adhd behöver ett bemötande som inte placerar dem i samma fack

som alla andra barn, utan ett bemötande som innebär att anta en förståelse för att barn är olika och har olika behov. Greene (2016b, 2016a) menar att bemötandet från vuxna ska utgå från barnens behov och att vuxna, tillsammans med barnet, ska arbeta fram olika strategier och arbetssätt. En viktig del i det är att förebygga eventuellt negativa beteenden som kan förekomma och att exempelvis ta fler kortare pauser kan göra att man kan förhindra att barn med adhd går i affekt. Att utgå från dessa behov och anpassa schemat efter dem blir en viktig komponent i hur skola och fritidshem tillgodoser behoven hos barn med adhd. Tillgång till grupprum eller en annan enskild plats att gå till för att få en lugnare miljö är något som undersökningen visar att skolan och fritidshemmet tillgår. Undersökningen påvisar även inkluderande och exkluderande anpassningar av lokaler. En respondent menar att hans barn får "sitta i kapprummet och arbeta under lektionstid för att få en lugnare miljö". En annan respondent berättar att hans barn "går i liten grupp, en enskild studiegrupp" anpassat efter barnets behov.

Sammanfattning

Skolan och fritidshemmets uppdrag är att anpassa sin undervisning efter de enskilda elevernas behov, oavsett om de har en diagnos eller inte. Undersökningen visar att barn med adhd har nedsatt förmåga att kunna kontrollera sina exekutiva funktioner och en del föräldrar uppfattar att skolan försöker sätta in åtgärder och anpassningar som hjälper barnen, medan andra uttrycker bristen på åtgärder. Respondenterna anser att kunskap krävs för att kunna anpassa undervisningen för barn med adhd, de uttrycker även en önskan om att föräldrar ska ses som den främsta informationskällan angående barnens behov då ett samarbete gynnar barnens utveckling.

Diskussion

I detta kapitel diskuteras resultatanalysen mot den tidigare forskningen som presenterades i bakgrunden. Sedan problematiseras och kritiserar de valda metoderna i genomförandet av undersökningen och vilka konsekvenser de kan ha haft för resultatet. Slutsatser presenteras och avslutas med reflektioner av arbetet och förslag på vidare forskning.

Resultatdiskussion

Resultatet av vår undersökning visar inte något nytt angående vilka behov barn med adhd har. Alla behov som föräldrar ansåg att deras barn har är direkt kopplade till barnens bristande förmåga att kontrollera sina exekutiva funktioner. Hur föräldrar själva anser att barnens behov tillgodoses i hemmet går att koppla till både Hejlskov (2014) och Greene (2016a, 2016b). Olika metoder för att förändra problemskapande beteenden, exempelvis lågaffektivt bemötande, är ett genomgående tema som respondenterna framhåller. Däremot skiljer sig meningarna åt när det kommer till hur skolan och fritidshemmet bemöter och tillgodoser barnens behov. Föräldrarna i Travell och Vissers (2006) undersökning menar att skolan måste bli bättre på att möta individen bakom diagnosen, att förstå att barn är olika. Det är de individuella behoven som ska styra, något som respondenterna i vår undersökning även ger uttryck för. Flera respondenter

uttrycker en frustration över att skolan inte gör någonting för barn med adhd, medan andra lyfter fram enskilda skolor med fantastisk personal och bemötande. Travell och Visser menar att mer information om adhd i skolan önskas av både föräldrar och barn. Brister i kunskaper om adhd gör att barnens situation i skolan blir värre och att barnen inte blir bemötta utifrån deras behov. Undervisningen i grundskolan i Sverige ska inrikta sig på individens behov och förutsättningar. Men när kunskapsskillnaderna om adhd är så stora mellan skolorna så blir kunskapen hos pedagogerna det som avgör om ett barn får den hjälp och stöttning som det har rätt till. Eller har skillnaderna att göra med att de flesta väljer att enbart fokusera på barnens brister och inte lyfta fram deras styrkor?

I Travell och Vissers (2006) resultat framkommer det att en förbättring av planering krävs i det förebyggande arbetet för barn med adhd. Vår undersökning visar ett behov hos barn med adhd som mycket väl kan användas i ett förebyggande arbete. Flera respondenter uttrycker att deras barn är kreativt lagda och innehar förmågorna att exempelvis tänka utanför boxen och att se möjligheter där andra ser hinder. Dock anser ingen av respondenterna att kreativiteten är ett primärt behov hos barn med adhd. Men behovet av att uttrycka sin kreativitet bör finnas. Vi menar att kreativitet är ett behov. Det fascinerande i undersökningen är att föräldrar tenderar att lättare uppmärksamma sina barns problem och svårigheter än deras styrkor och fördelar som diagnosen adhd medför. Vad skulle det innebära för ett barn med adhd om både skolpersonal och föräldrar aktivt arbetade med att se och stärka de positiva egenskaper barn med adhd har? Här håller vi med Travell och Visser (2006) och menar att skolan kan förbättra sitt förebyggande arbete, genom att arbeta utifrån barnets styrkor för att nå målen. Detta styrks även av Hejlskov (2014) då han menar att ett negativt beteende endast kan ändras om omgivningen fokuserar på att stärka och lyfta barnet.

Bellanca och Pote (2013) menar att inkluderingen är det bästa för barnen som passar in i skolnormen, då det ger en ökad förståelse för olikheter hos barn. Dock är inkludering inte alltid det bästa för barn med adhd, då skolan och fritidshemmets miljö inte är anpassat efter deras behov. Malmqvist och Nilholm (2016) beskriver att specialklasser, exempelvis liten grupp, gynnar barn med adhd ur ett kunskapsperspektiv. Dock kunde man se att det negativa beteendet förstärktes hos barn med adhd i specialklassen. Problemet med dessa mindre grupper och specialklasser är att barn med adhd får etiketten att de är annorlunda och att inte passar in i skolan. Men skolan är inte anpassad för barn med adhd, vilket många respondenter gett uttryck för och anser att skolan inte gör någonting. Om skolan inte anpassar sig efter barnens behov så blir heller inte behoven tillgodosedda, vilket i värsta fall kan leda till att barn blir "hemmasittare" och vägrar gå till skolan. Detta i sin tur skapar problem för hela familjen, då en respondent beskrev hur den tvingades sluta arbeta för att ta hand om sitt barn som skolan inte kunde hantera. Inkludering som arbetsmetod handlar mycket om att anpassa eleverna till att fungera i en redan bestämd form, det vill säga skolan. Men enligt skollagen ska skolan anpassas efter elevernas behov. "Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i

ansvarig frihet” (Skolverket, s. 7, 2016). Någonstans har det gått snett när lagen och styrdokumentet inte tolkas likadant av olika skolor. Konsekvenserna blir att utbildningen inte blir likvärdig, då respondenterna i undersökningen påvisar hur olika skolsituationerna ser ut för barn med adhd. Tanken med inkludering är att den ska gynna alla barn, då de får möta olikheter. Men kravet på förståelse från barnen utan diagnos är högt ställt eftersom de måste ha överseende med både beteende och andra “regler”. Samtidigt är kraven på barnen med adhd också höga i ett vanligt klassrum, då de förväntas kunna kontrollera och hantera sina exekutiva förmågor. Enlig skollagen ska skolan ge stöd för att motverka konsekvenser som exempelvis adhd kan innebära (Sveriges riksdag, u.å.). Skolorna tolkar lagen olika, vilket undersökningen visar. Det handlar om bristen på kunskap om adhd. Om skolans personal inte har kunskap om adhd är det svårt att räkna ut vilka konsekvenser blir. Hur ska då rätt stöd kunna tillsättas?

Det människan inte kan se, har hen svårt att begripa. Detsamma gäller med osynliga funktionsnedsättningar. Att en person som är rullstolsburen inte kan använda sina ben är något konkret och lätt att förstå för omgivningen, men att ha en osynlig funktionsnedsättning som adhd, ställer högre krav på omgivningens empati och tankebanor. Travell och Vissers (2006) undersökning visar att föräldrar anser att kunskap om adhd från omgivningen måste utökas. Adhd är en funktionsnedsättning och måste uppmärksammas mer för att öka omgivningens förståelse av vad det innebär att leva med adhd. Ingen skulle be en rullstolsburen att ”anstränga” sig mer, eller påstå att ”du kan om du vill” när det kommer till att exempelvis springa. Men ett barn med adhd får återkommande dessa uppmaningar; “Sitt stilla, fokusera nu”. Grundproblemet ligger i okunskap och en oförmåga att lyfta fram styrkorna i olikheter. Vid en synlig funktionsnedsättning är det lättare att ta till sig och förstå bakomliggande orsaker till varför en person inte klarar av att utföra en uppgift. Men när det kommer till osynliga funktionsnedsättningar, som adhd, krävs det mer. Omgivningen måste inhämta kunskap för att få en ökad förståelse till varför individen inte klarar av att utföra uppgiften. Vår undersökning visar att föräldrar besitter expertkunskaperna på sina barn och samverkan mellan skola och hem är därför avgörande för att skolan ska kunna tillgodose elevens behov. Resultatet av Gwerman-Jones et al. (2015) undersökning uppvisar liknande uppfattningar. De lyfter även fram att goda relationer, där båda parter är öppna för att lyssna på varandra, mellan skola och hem är en central del i hur elever med adhd klarar av sin skolgång. Istället för att lära av föräldrarna hur de kan arbeta med barnet, såg skolpersonalen barnet som ett problem. Barn med adhd får utstå återkommande kränkningar i och med att omgivningen ställer en för hög kravbild på dem. Barnen anstränger sig för att klara skoldagen och de krav som den medför, vilket gör att deras energi kan ta slut och att de får utbrott när de kommer hem.

Metoddiskussion

Då man vill undersöka något kvalitativt och med öppna frågor där respondenten ska utveckla sina svar förordar Bryman (2011) att man bör använda sig av intervjuer. Då kan uppföljningsfrågor ställas och därmed ökar möjligheten till djupare svar. Valet föll

dock på att göra en websurvey med öppna frågor, vilket gjorde att uppföljande frågor på det respondenterna svarat inte kunde genomföras. Detta gjorde att frågorna ibland inte uppfattades som tänkt av respondenterna och att vi inte förstod alla respondenters svar, vilket uppmärksammades när websurveyn var genomförd. Dock visar bortfallsresultatet att 66,7% av respondenterna inte hade något mer att tillägga till websurveyn. Detta kan indikera att frågorna omfattade det centrala om deras barns behov och tillgodoseende i skola, fritidshem och hemmet. Det kan även tyda på att websurveyn innehöll för många frågor och att respondenterna valde att avstå sista frågan. I undersökningen efterfrågades vilka uppfattning föräldrar har om sina egna barn med adhd samt hur de uppfattar att barnens situation är i skolan, fritidshemmet och hemmet. Utifrån syftet gjordes inledningsvis bedömningen att det inte skulle vara nödvändigt med bakgrundsfrågor om exempelvis kön, ålder och yrkesroll på föräldrarna. Det primära målet var att studera deras åsikter, tankar och uppfattningar om ämnet. I de frågor som berörde fritidshemmet var det en betydande mängd respondenter som avstod från att svara. 60 respondenter angav att deras barn går eller har gått på fritidshem. Bortfallet på frågorna angående fritidshemmet var stora, upp till 46,7% på en fråga (För fullständigt bortfallsresultat, se bilaga 8). En anledning till det stora bortfallet kan vara att respondenterna ansåg att frågan var irrelevant då deras barn slutat på fritidshem. En annan aspekt kan vara att upplägget i websurveyn var likadant för skola och fritidshem. Detta kan ha varit en orsak till att flera respondenter ansåg sig ha svarat på dessa frågor och valde därför att inte upprepa sig. Vissa frågor uppfattas även lite olika av respondenterna vilket Bryman (2011) och Trost och Hultåker (2016) menar är vanligt men också ett tecken på att frågorna kunde ha varit tydligare och enklare ställda. Negationer användes i tre frågor, vilket inte heller är till fördel för en enkät (Bryman, 2011, Trost & Hultåker, 2016). Dock var syftet med användning av negationerna att hjälpa respondenterna att se både fördelar och nackdelar med diagnosen adhd då pilotstudien visade att båda delarna inte togs upp. Bortfallsresultatet på frågorna med fördelar och nackdelar är likvärdiga, dock skiljer sig det åt innehållsmässigt då respondenterna lättare uttrycker diagnosen adhd:s nackdelar.

Att beakta i undersökningen är att 53 % av respondenterna har barn med multipla diagnoser, det vill säga flera diagnoser än adhd. Detta kan innebära att föräldrarna inte vet i vilka situationer eller vilka behov som härstammar från vilken diagnos. Detta medför att resultatet inte uteslutande kan sägas gälla enbart för barn med adhd. Underlag fanns till att göra en studie med föräldrar till barn med enbart adhd, men då det är vanligt att barn med adhd har fler diagnoser (Kutscher, 2010) gjordes bedömningen att en uteslutning av svaren från föräldrar till barn med multipla diagnoser skulle ge en skev verklighetsbild.

Slutsats

Barn med adhd har en nedsatt förmåga att hantera sina exekutiva funktioner. Hur detta ter sig är individuellt men det som framkommit i vår undersökning är att föräldrar har likartad syn på deras barns behov som är kopplade till diagnosen adhd. Undersökningen visar också att föräldrar till barn med adhd försöker identifiera sitt barns behov och

sedan hitta lösningar för att barnet ska fungera trots att deras beteende inte passar ihop med samhället och framför allt skolans bild av hur ett barn ska vara. Slutsatsen vi drar utifrån respondenternas uppfattning är att både deras direkta omgivning och skolpersonalen har för lite kunskaper om behov hos barn med adhd och hur de kan tillgodoses.

Avslutande reflektion och vidare forskning

Efter avslutat arbete och med resultatet i åtanke anser vi att med ökad kunskap skulle förståelsen och acceptansen för olikheter öka, vilket skulle gynna barn med adhd, dess omgivning, föräldrar och skolpersonal. Därför anser vi att högskolorna och universiteten måste ta sitt ansvar och se över lärarutbildningarna. Eftersom ett barn av tjugo fem har adhd idag, så anser vi att kunskap om diagnosen är ett måste för att kunna arbeta som lärare idag. Människor är olika och för att ge en ökad förståelse för olikheter får människan inte vara rädd för att lyfta fram även det osynliga. Kunskap skapar trygghet för alla parter, elever, lärare och föräldrar och med kunskap kan man utgå från individens behov.

En mer omfattande undersökning om skolpersonalens kunskap om adhd och hur de implementerar den i undervisningen, är enligt oss en bra utgångspunkt för vidare forskning utifrån resultatet av undersökningen. Stämmer föräldrarnas uppfattning om brister i kunskap om adhd hos skolpersonalen? Fler perspektiv behövs för att kunna dra några faktiska slutsatser.

Ett område i vår studie som kräver vidare undersökning är styrkor och fördelar som diagnosen adhd medför. Vad händer om föräldrar, skolan och fritidshemmet aktivt arbetade med barns styrkor (förebyggande arbete) istället för att fokusera på problemområdena (släcka bränder) de har?

I vår undersökning väcks frågan om inkludering. Fortsatta studier om huruvida inkludering påverkar elevers uppfattning och acceptans av olikheter är av intresse efter denna studie. Är inkludering rätt väg att gå för att berika mångfalden eller har den motsatt effekt?

Referenslista

- Abrahamsson, L. (2010). *Tänk om: en bok om Autism, Aspergers syndrom, ADHD och andra förmågor*. Malmö: Epago/Gleerups Utbildning.
- Barkley, R. A. (2007). School Interventions for Attention Deficit Hyperactivity Disorder: Where to from Here?. *School Psychology Review*, 36(2), 279-286.
- Barkley, R. A., & Peters, H. (2012). The Earliest Reference to ADHD in the Medical Literature? Melchior Adam Weikard's Description in 1775 of "Attention Deficit" (Mangel der Aufmerksamkeit, Attentio Volubilis). *Journal Of Attention Disorders*, 16(8), 623-630.
- Bellanca, F. F., & Pote, H. (2013). Children's Attitudes towards ADHD, Depression and Learning Disabilities. *Journal Of Research In Special Educational Needs*, 13(4), 234-241.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Carlsson, A. (2017, 22 januari). Du som tycker jag är curlingförälder - läs!. Aftonbladet. Hämtad från <http://www.aftonbladet.se>
- Carlsson, Kendall, G. (2015). *Elever med neuropsykiatriska svårigheter- vad gör vi och varför?* Lund: Studentlitteratur AB.
- Fleischer, A.V. & From, K. (2016). *Exekutiva funktioner hos barn och unga*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Greene, R. W. (2016a). *Vilse i skolan: Hur kan vi hjälpa barn med beteendeproblem att hitta rätt*. Lund: Studentlitteratur.
- Greene, R. W. (2016b). *Explosiva barn*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Gwernan-Jones, R., Moore, D. A., Garside, R., Richardson, M., Thompson-Coon, J., Rogers, M., & ... Ford, T. (2015). ADHD, Parent Perspectives and Parent-Teacher Relationships: Grounds for Conflict. *British Journal Of Special Education*, 42(3), 279-300.
- Hejlskov, E. B. (2014). *Beteendeproblem i skolan*. Stockholm: Natur och kultur.
- Kutscher, M. L. (2010). *ADHD att leva utan bromsar. En praktisk vägledning*. Stockholm: Natur och kultur.
- Malmqvist, J., & Nilholm, C. (2016). The Antithesis of Inclusion? The Emergence and Functioning of ADHD Special Education Classes in the Swedish School System. *Emotional & Behavioural Difficulties*, 21(3), 287-300.

- Skolverket. (2017). *PM - Elever och personal i fritidshem hösten 2016*. Hämtad 1 Maj, 2017, från Skolverket, <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3767>
- Skolverket. (2016). *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: Reviderad 2016*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2014). *Skolverkets allmänna råd med kommentarer: Fritidshem*. Stockholm: Skolverket.
- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Sveriges riksdag. (u.å.). *Skollagen (2010:800)*. Hämtat 15 April 2017, från: http://www.riksdagen.se/sv/dokument/svensk-forfattningsforsamling/skollag-2010800_sfs-2010-800
- Travell, C., & Visser, J. (2006). 'ADHD does bad stuff to you': young people's and parents' experiences and perceptions of Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD). *Emotional & Behavioural Difficulties*, 11(3), 205-216
- Trost, J., & Hultåker, O. (2016). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Vetenskapsrådet. (u.å.). *Forskningsetiska principer: inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad den 10 April 2017, från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>
- Westholm, L. (2014). *Föräldraboken om ADHD*. Stockholm: Gothia fortbildning.

Bilagor

Bilaga 1 Websurveyn

1. Ditt barns födelseår:
2. Vilken typ av skola går ditt barn på?
 - Kommunal
 - Friskola
 - Specialskola
 - Särskola
3. Vilket kön har ditt barn?
 - Flicka
 - Pojke
 - Annat
4. Har ditt barn diagnostiserats med ADHD?
 - Ja
 - Ja, multipla diagnoser. Övriga diagnoser är:
 - Nej
 - Under utredning
5. Går ditt barn på fritidshem?
 - Ja
 - Nej
 - Annan form av omsorg:
6. Om du svarat Nej eller Annan form av omsorg på föregående fråga. Har ditt barn gått på fritidshem tidigare?
 - Ja
 - Nej
7. Vilka behov anser du att ditt barn ha i och med diagnosen ADHD?:
8. Vilka fördelar anser du att ditt barn har av sin diagnos? Ge gärna exempel:
9. Vilka svårigheter innebär ditt barns diagnos för er familj (den konstellation av människor du och ditt barn bor med)? Ge gärna exempel på olika situationer:
10. Hur upplever du att du och din familj (den konstellation av människor du och ditt barn bor med) tillgodoser ditt barns behov, kopplat till sin diagnos, i hemmiljön? Ge gärna exempel:

11. Vilka fördelar anser du att ditt barn har i skolan tack vare sin diagnos? Ge gärna exempel:

12. Upplever du att ditt barn har svårigheter i skolan på grund av sin diagnos? Ge gärna exempel:

13. Hur anser du att skolan anpassar sin verksamhet efter ditt barns behov, som är kopplat till sin diagnos? Du kan välja flera alternativ:

- Resurser, beskriv vilka:
- Schemaanpassning, beskriv vilka:
- Specialundervisning, beskriv vad:
- Lokalanpassning, beskriv hur:
- Övrigt, beskriv vad:

14. Hur önskar du att skolan skulle tillgodose ditt barns behov, som är kopplat till barnets diagnos? Ge gärna exempel:

15. Upplever du att ditt barn har fördelar i fritidshemmet tack vare sin diagnos? Ge gärna exempel:

16. Upplever du att ditt barn har svårigheter på fritidshemmet på grund av sin diagnos (Om ditt barn gått på fritidshemmet, men slutat, utgå från dina tidigare erfarenheter av fritidshem) Ge gärna exempel:

17. Hur anser du att fritidshemmet anpassar sin verksamhet efter ditt barns behov, som är kopplat till barnets diagnos? Du kan välja flera alternativ.

- Resurser, beskriv vilka:
- Schemaanpassning, beskriv vad:
- Speciella anpassningar, beskriv vilka:
- Lokalanpassning, beskriv hur:
- Övrigt, beskriv vad:

18. Hur önskar du att fritidshemmet skulle tillgodose ditt barns behov, som är kopplat till barnets diagnos? Ge gärna exempel:

19. Är det något mer du vill berätta/beskriva/framföra som rör ditt barn och ditt barns diagnos kan du skriva det här:

Bilaga 2 Förfrågan till Facebookgrupp

Hej. Vi skriver ett examensarbete och vill komma i kontakt med föräldrar till barn med ADHD. Vi kommer undersöka deras upplevelser av deras barns behov som är kopplat till diagnosen. Samt hur de uppfattar att dessa behov tillfredsställs i skolan, fritidshemmet och hemmet. Enkäten kommer att besvaras online och alla deltagare kommer att vara anonyma. Då ni är en grupp där vi tror att det finns deltagare som matchar vår målgrupp önskar vi därför att skicka ut en förfrågan till era medlemmar. Gruppens namn kommer inte att redovisas i arbetet, utan även den kommer att vara anonym.

Kontakt:

Daniel ofk13dbn@student.hig.se

Johanna ofk14jfd@student.hig.se

MVH/ Johanna och Daniel

Bilaga 3 Inlägg i Facebookgrupp

Hej alla fantastiska föräldrar till underbara barn med ADHD.

Daniel och Johanna heter vi och vi läser sista terminen på grundlärarprogrammet med inriktning mot fritidshem på Högskolan i Gävle.

Vi söker nu personer som vill besvara en enkätundersökning till vårt examensarbete, som behandlar föräldrars uppfattningar om vilka behov barn med ADHD har i skola, fritidshem och hemma och hur dessa behov tillgodoses. Enkäten besvaras online och du som svarar kommer att vara anonym.

Syftet med denna undersökning är undersöka hur föräldrar till barn med ADHD uppfattar deras barns behov kopplat till deras diagnos samt att hur de upplever att deras barns behov tillgodoses i hemmet, skolan och på fritidshemmet.

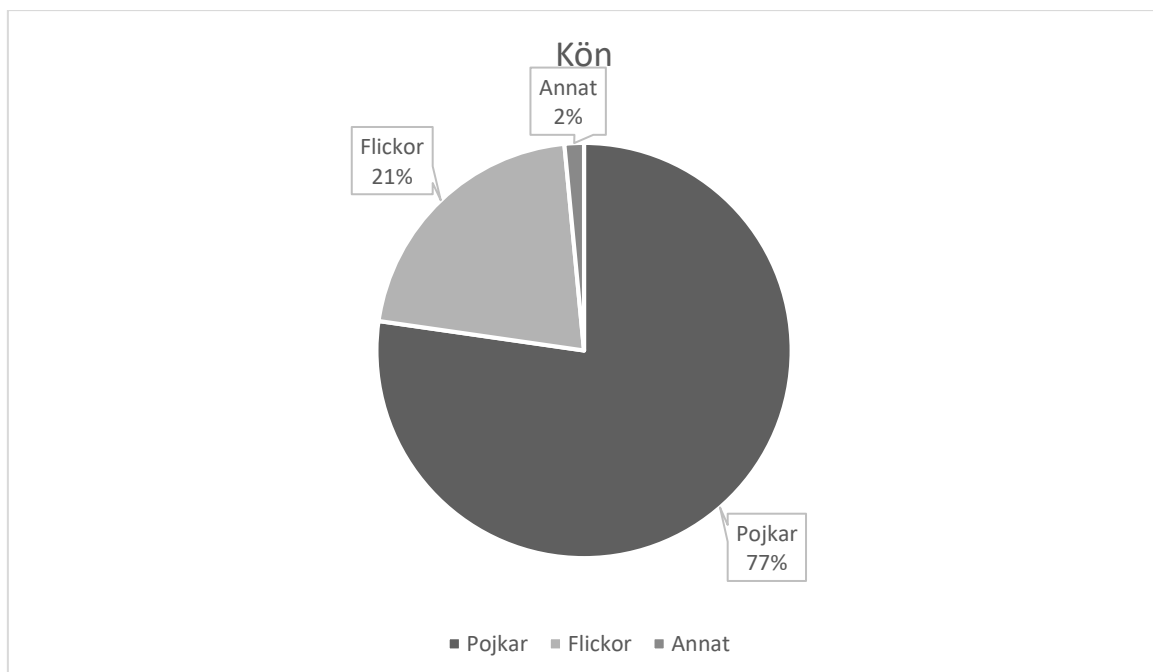
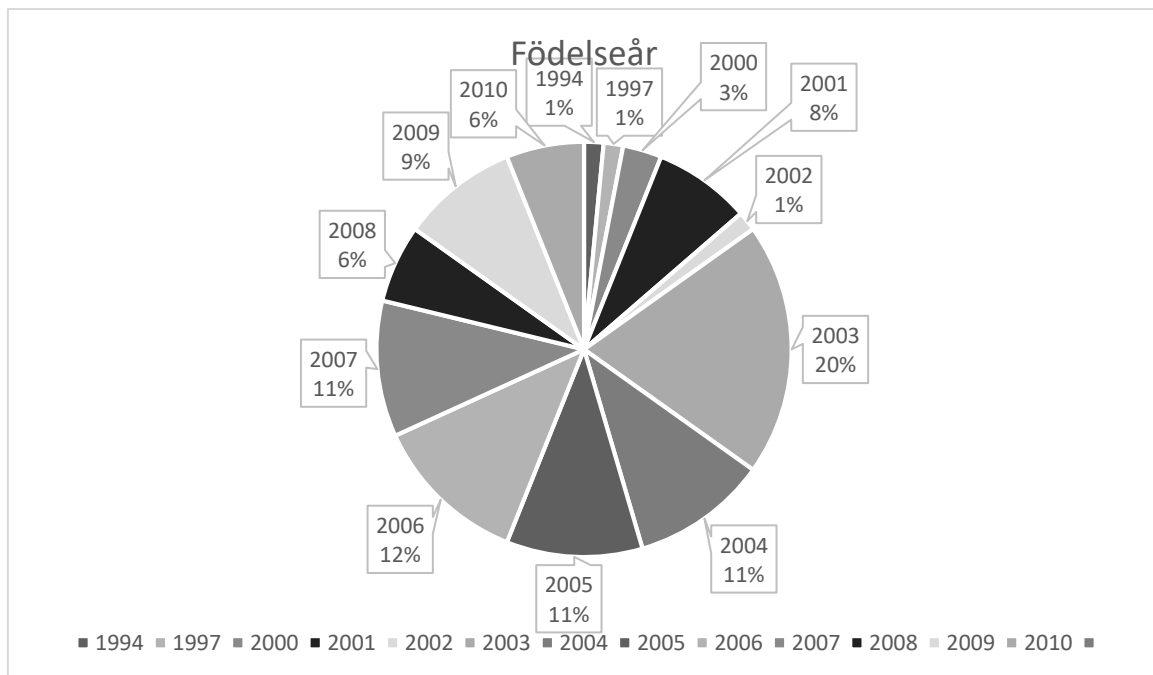
Vi är oerhört tacksamma om du kunde ta dig tid till att besvara enkäten som tar ca 10-20 min. Sista inlämningsdag är 25/4 2017.

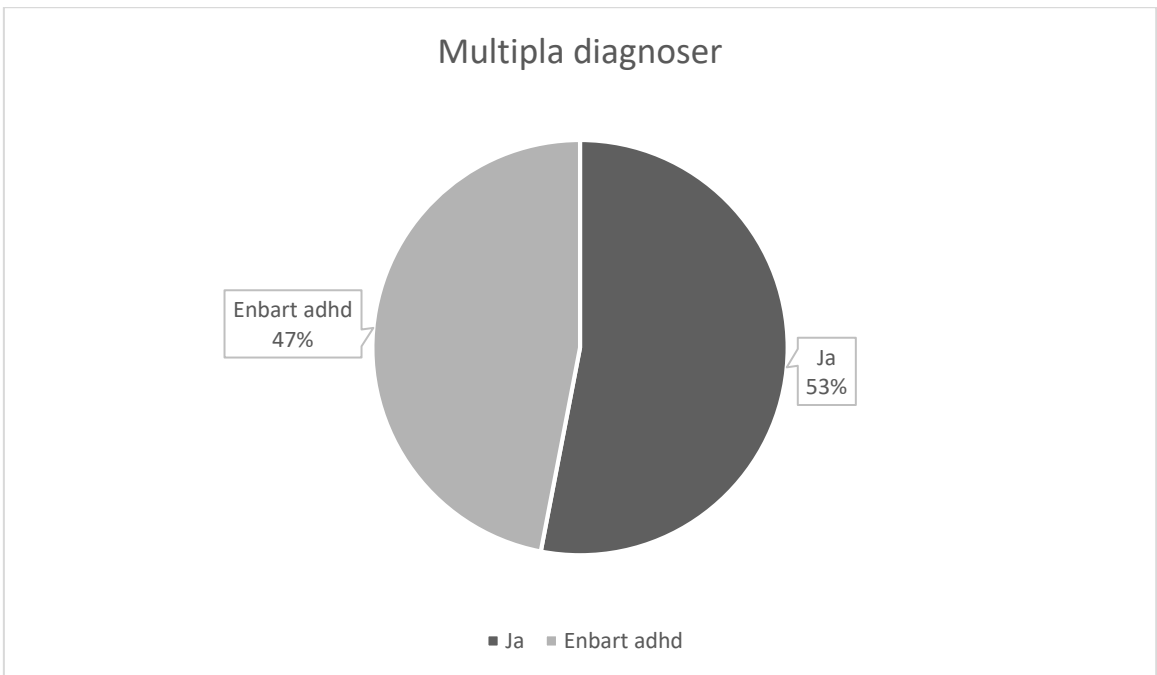
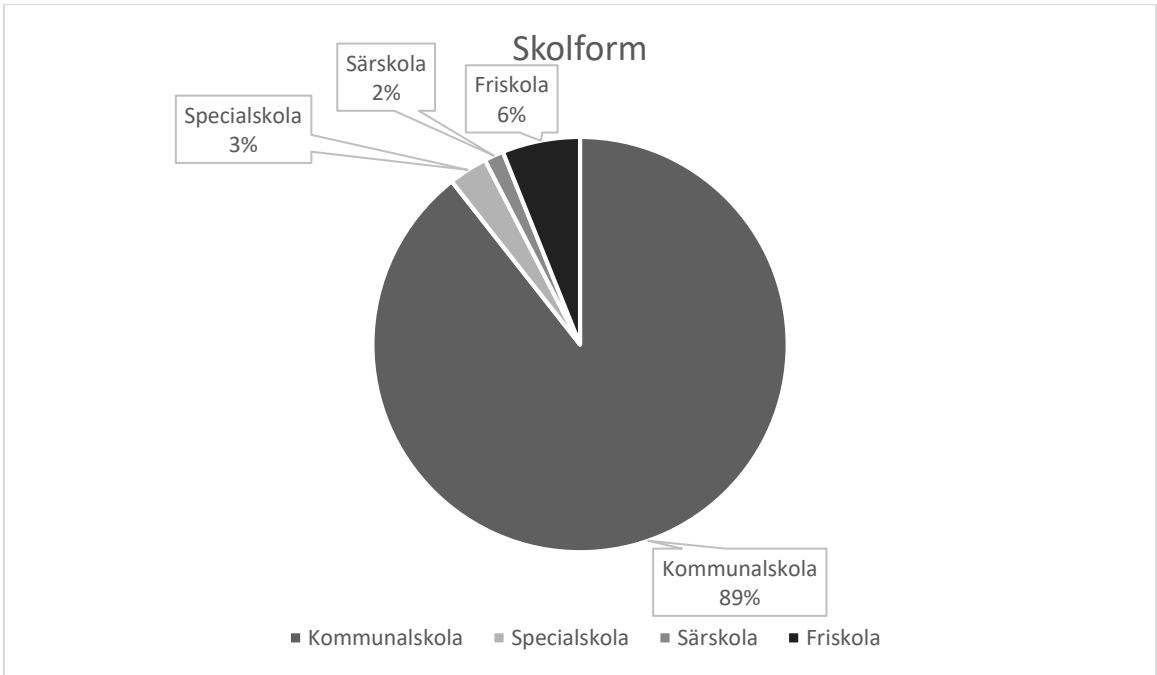
Tack på förhand!

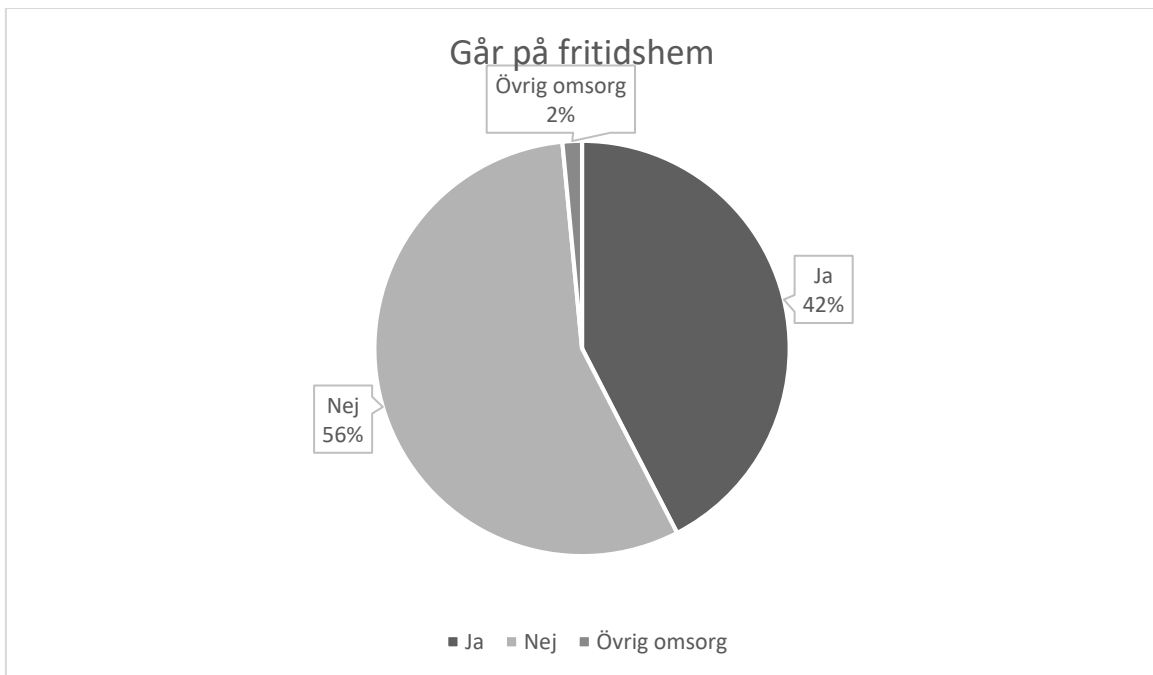
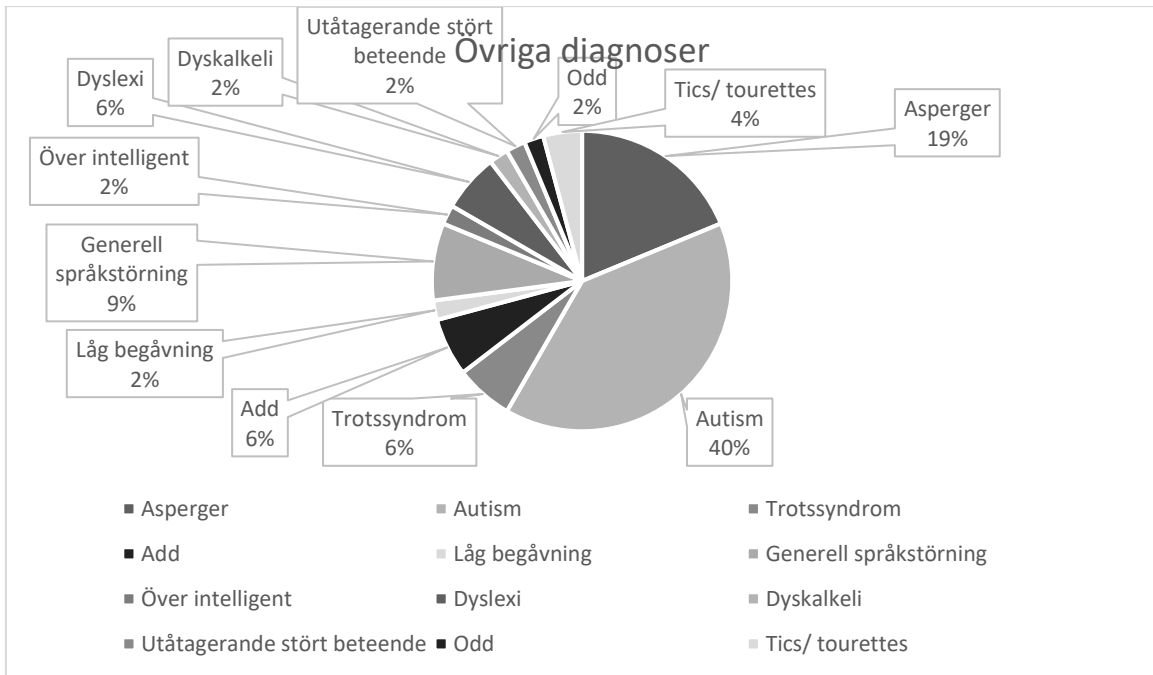
Mvh Daniel Bengtsson & Johanna Fröjd Nornholm

<http://www.surveygizmo.com/s3/3496753/Enk-t-ADHD>

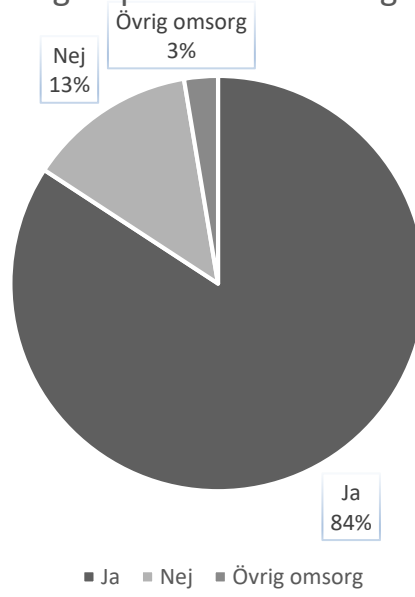
Bilaga 4 Diagram över slutna frågor

Har gått på fritidshem tidigare

Bilaga 5 Missiv

Till föräldrar med barn som har diagnostiserats med ADHD.

Hej.

Vi läser sista terminen på grundlärarprogrammet med inriktning mot fritidshem på Högskolan i Gävle.

Vi söker nu personer som vill besvara en enkätundersökning till vårt examensarbete som behandlar föräldrars uppfattningar om vilka behov barn med ADHD har i skola, fritidshem och hemma och hur dessa behov tillgodoses. Enkäten besvaras online.

Syftet med denna undersökning är undersöka hur föräldrar till barn med ADHD uppfattar deras barns behov kopplat till deras diagnos samt att hur de upplever att deras barns behov tillgodoses i hemmet, skolan och på fritidshemmet.

Vi söker föräldrar som har barn som går eller har gått i kommunal skola, friskola, specialskola eller särskola samt tillhörande fritidshem. Enkäten tar ungefär 10-20 minuter att besvara. Enkäten är helt frivillig och kan avbrytas när som helst.

Enkätsvaren kommer, efter analys och sammanställning av oss, att användas i vårt examensarbete. Examensarbetet kommer sedan att publiceras på DIVA, vilket innebär att det färdiga arbetet kommer bli offentligt. Alla deltagare är anonyma och dina enskilda svar kommer inte att kunna kopplas till dig personligen. Den webbaserade enkäten gör att du som svarar även förblir anonym för oss. De enkätsvar vi får in, kommer att kunna ses av oss samt vår handledare på Högskolan. Efter att svaren analyserats kommer enkäten inklusive svaren raderas.

Sista inlämningsdatum är 25-04-17.

Kontakt:

Daniel Bengtsson ofk13dbn@student.hig.se

Johanna Fröjd Nornholm ofk14jfd@student.hig.se

Handledare Calle Carling calle.carling@hig.se

Bilaga 6 Respondentvalidering

Hej alla fantastiska föräldrar till underbara barn med adhd.

Vi heter Daniel och Johanna och vi håller på att skriva ett examensarbete vid Högskolan i Gävle med syftet att undersöka hur föräldrar till barn med adhd uppfattar deras barns behov, kopplat till deras adhd-diagnos, samt hur de upplever att deras barns behov tillgodoses i hemmet, skolan och på fritidshemmet.

Denna enkät kan besvaras av alla som är föräldrar till ett barn med adhd. Enkäten består av tre olika delar där den första är "Behov hos barn med adhd" den andra är "Hur föräldrar tillgodoser behov hos barn med adhd" och den sista är "Hur skola och fritidshem tillgodoser behov hos barn med adhd". Påståenden är utformade så att man "instämmer" eller "instämmer inte" med det som påstås. Med undantag från del tre där "Instämmer inte, men önskar att skola och fritidshem gör", valet innebär att man som förälder önskar att skola skulle göra dessa anpassningar. Enkätens syfte är att undersöka trovärdigheten i det resultat som framkommit i vår undersökning.

Enkäten besvaras anonymt, även för oss. Svaren behandlas konfidentiellt och kommer enbart att användas för att belysa trovärdigheten i vårt resultat. Enkäten är helt frivillig att svara på och kan avbrytas när som helst. Vi uppskattar att enkäten tar cirka 5-10 minuter att svara på.

Tack på förhand/ Daniel och Johanna

Kontakt:

Daniel ofk13dbn@student.hig.se

Johanna ofk14jfd@student.hig.se

Handledare

Calle Carling calle.carling@hig.se

Behov hos barn med adhd

Barn med adhd har behov av tydliga ramar (fasta rutiner, framförhållning och syfte med att göra en uppgift).

- Instämmer
- Instämmer inte

Barn med adhd har behov av att omgivningen har förståelse och kunskap om adhd (både barn och vuxna, förhållningssätt som passar barnet).

- Instämmer
- Instämmer inte

Barn med adhd har behov av vuxnas vägledning med de exekutiva förmågorna (exempelvis framförhållning, organisera sig själv, planera, impuls kontroll mfl.).

- Instämmer
- Instämmer inte

Barn med adhd behöver motiveras för att utföra en tilldelad uppgift (barnet får arbeta kortare pass och får belöning efter avslutat arbete).

- Instämmer
- Instämmer inte

Barn med adhd behöver ha möjlighet att gå undan i olika situationer (ta pauser från den aktivitet som barnet för stunden utför, springa av sig m.m).

- Instämmer
- Instämmer inte

Barn med adhd har behov av specialkost (önskekost, kunna se vad maträtten innehåller).

- Instämmer
- Instämmer inte

Hur föräldrar tillgodoser behov hos barn med adhd.

Föräldrar till barn med adhd har fasta rutiner och tydliga ramar för barnet.

- Instämmer
- Instämmer inte

Föräldrar till barn med adhd anpassar sin kravbild på barnet (T ex. har ett annat förhållningssätt än till ett syskon utan adhd)

- Instämmer
- Instämmer inte

Föräldrar till barn med adhd får/söker stöd från omgivningen, myndigheter, Hab, Bup och motsvarande samt är själva ett stöd för sitt barn.

- Instämmer
- Instämmer inte

Föräldrar till barn med adhd anpassar måltider efter barnets vilja och behov.

- Instämmer
- Instämmer inte

Hur skola och fritidshem tillgodoser behov hos barn med adhd.

Skola och fritidshem tillhandahåller resursperson/er (elevassistent, klassassistent, speciallärare)

- Instämmer
- Instämmer inte
- Instämmer inte, men önskar det

Skola och fritidshem gör schemaanpassningar för barn med adhd (exempelvis bildschema, kortare lektioner, fler raster)

- Instämmer
- Instämmer inte
- Instämmer inte, men önskar det

Skola och fritidshem ger barn med adhd möjligt att gå till ett eget rum/egen plats vid behov.

- Instämmer
- Instämmer inte
- Instämmer inte, men önskar det

Skola och fritidshem tillhandahåller hjälpmedel för barn med adhd (T ex. Specialprogram på Ipad och dator samt olika former av elevspel)

- Instämmer
- Instämmer inte
- Instämmer inte, men önskar det

Skola och fritidshem förändrar studiematerialet så det passar barn med adhd.

- Instämmer
- Instämmer inte
- Instämmer inte, men önskar det

Skola och fritidshem låter barn med adhd gå först ut på rast eller stå först i ledet.

- Instämmer
- Instämmer inte
- Instämmer inte, men önskar det

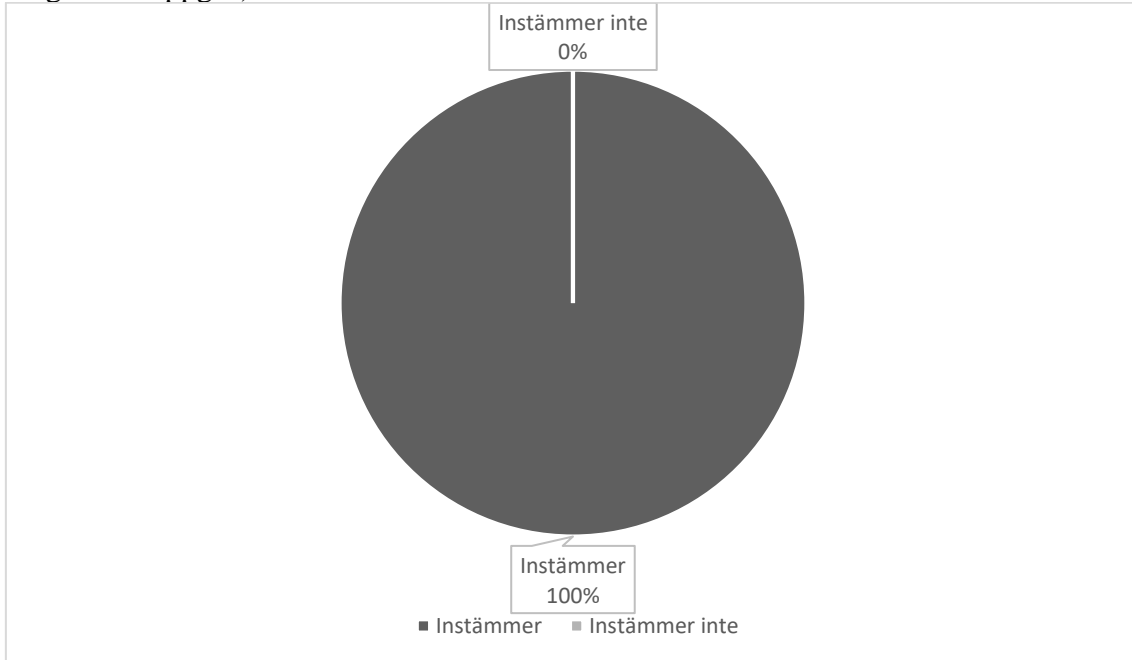
Skola och fritidshem gör inga anpassningar för barn med adhd.

- Instämmer
- Instämmer inte

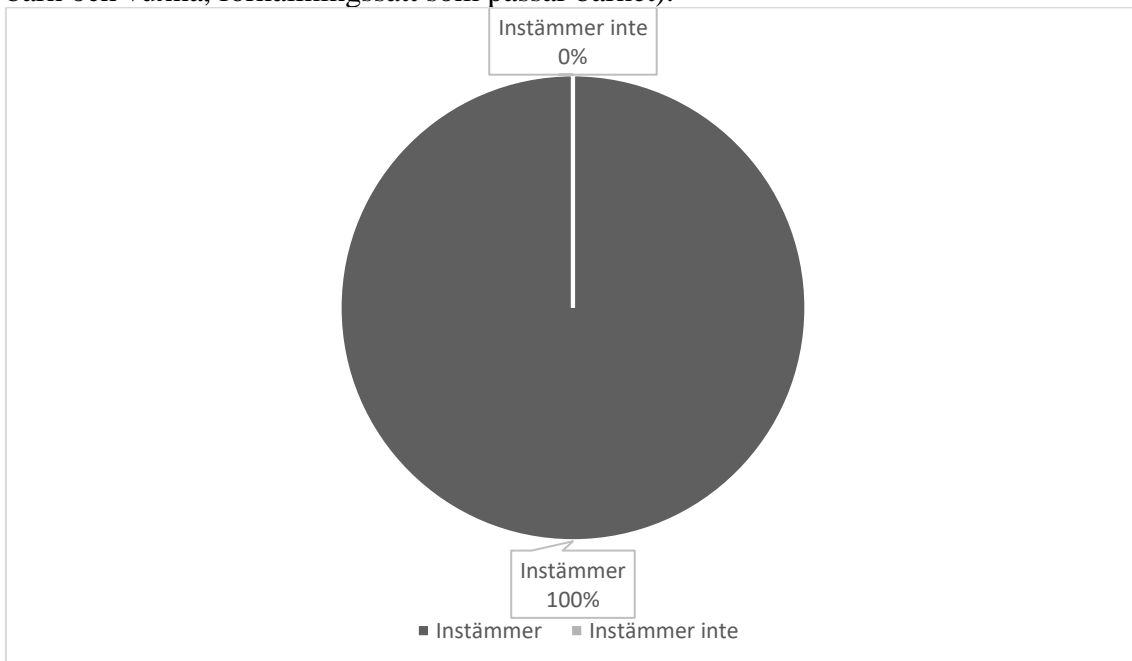
Bilaga 7 Diagram Respondentvalidering

Behov hos barn med adhd

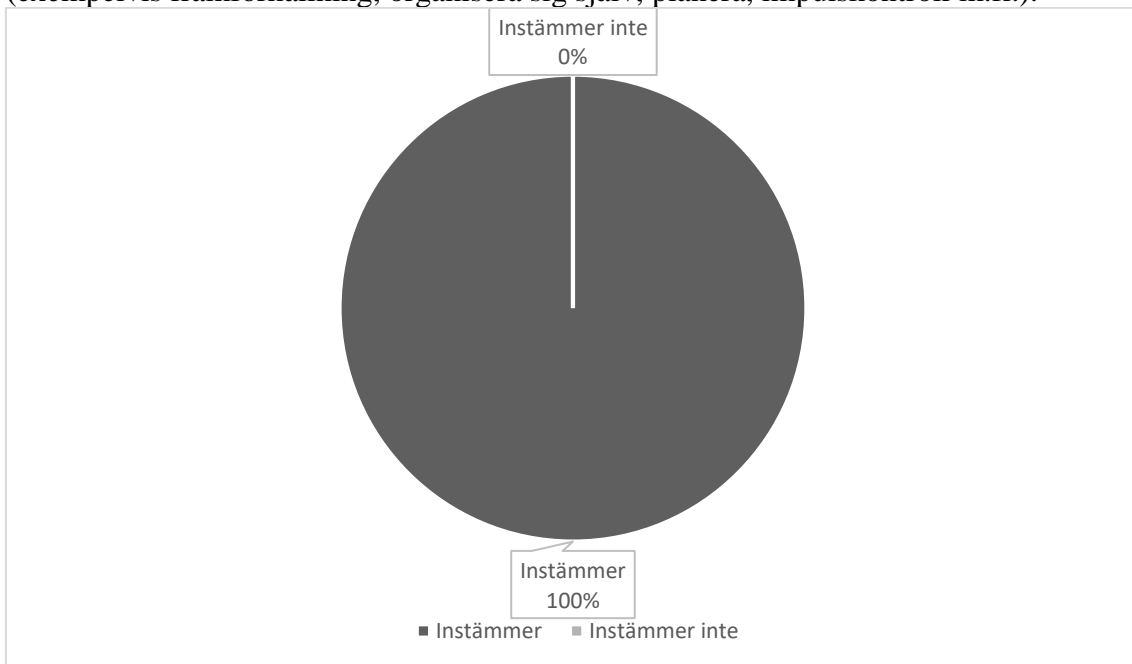
Barn med adhd har behov av tydliga ramar (fasta rutiner, framförhållning och syfte med att göra en uppgift).

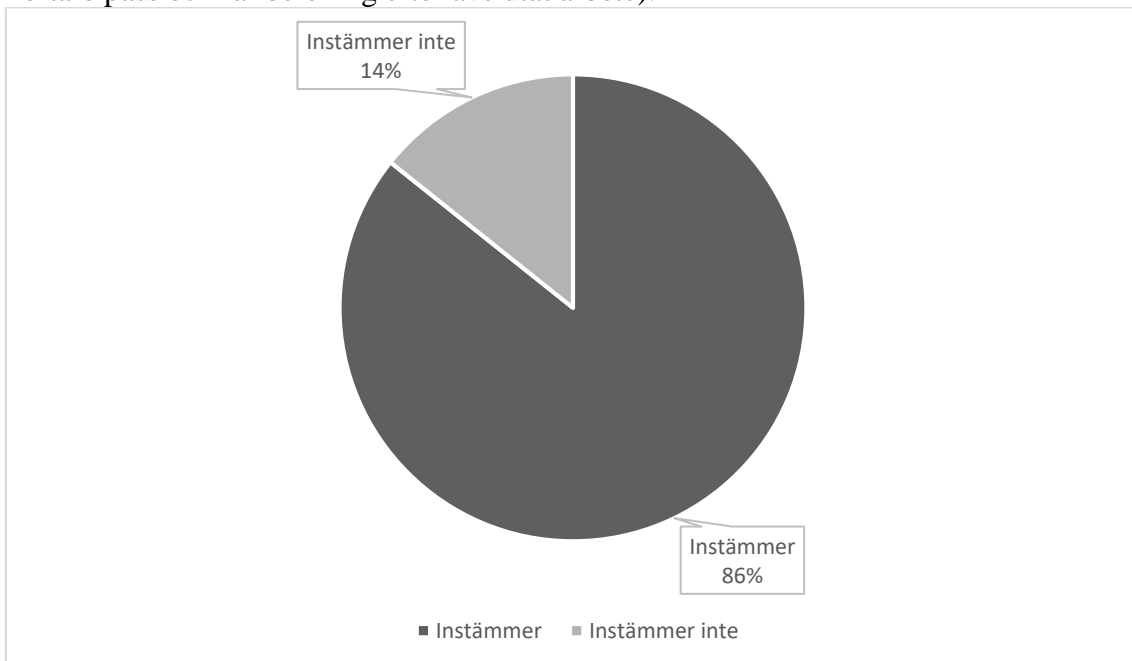
Barn med adhd har behov av att omgivningen har förståelse och kunskap om adhd (både barn och vuxna, förhållningssätt som passar barnet).

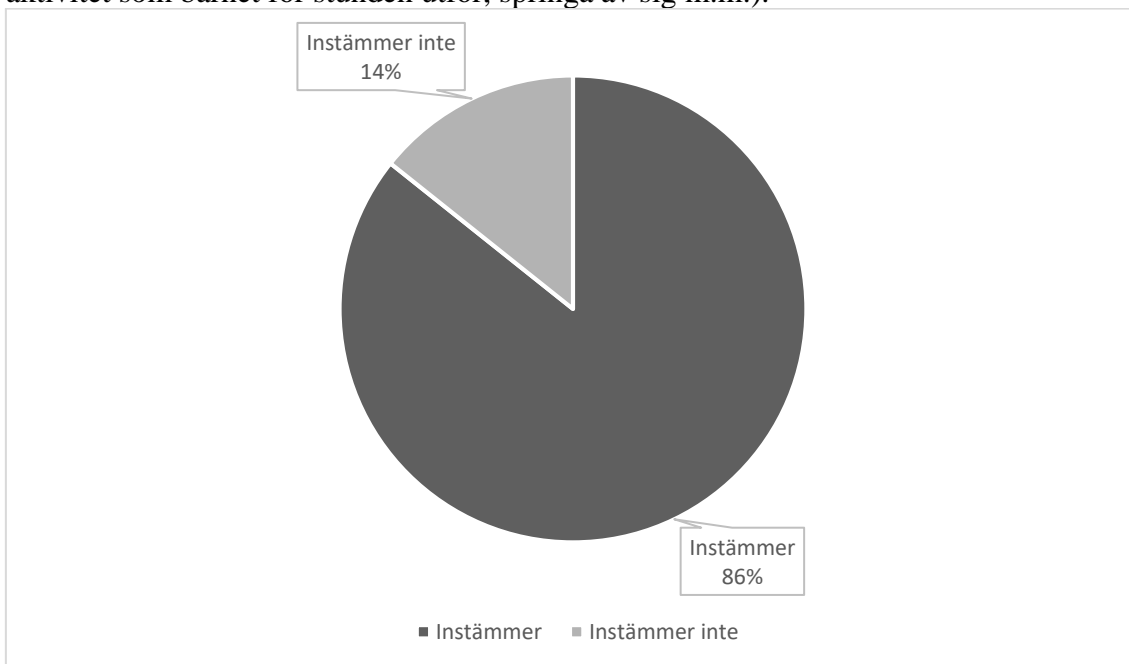
Barn med adhd har behov av vuxnas vägledning med de exekutiva förmågorna (exempelvis framförhållning, organisera sig själv, planera, impuls kontroll m.fl.).

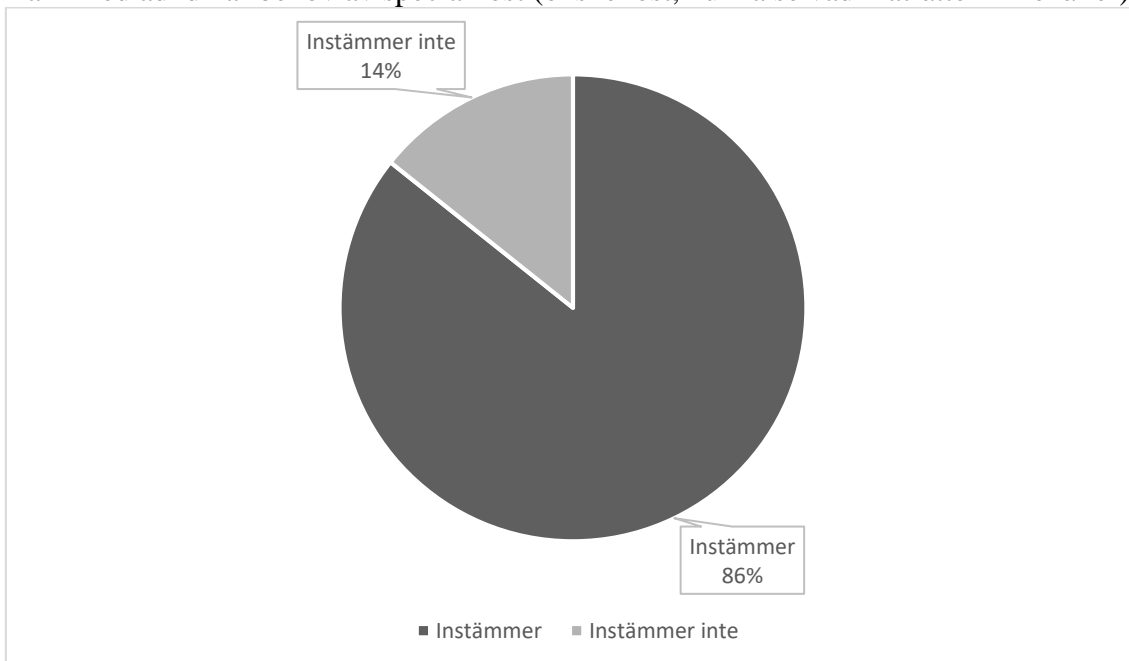
Barn med adhd behöver motiveras för att utföra en tilldelad uppgift (barnet får arbeta kortare pass och får belöning efter avslutat arbete).

Barn med adhd behöver ha möjlighet att gå undan i olika situationer (ta pauser från den aktivitet som barnet för stunden utför, springa av sig m.m.).

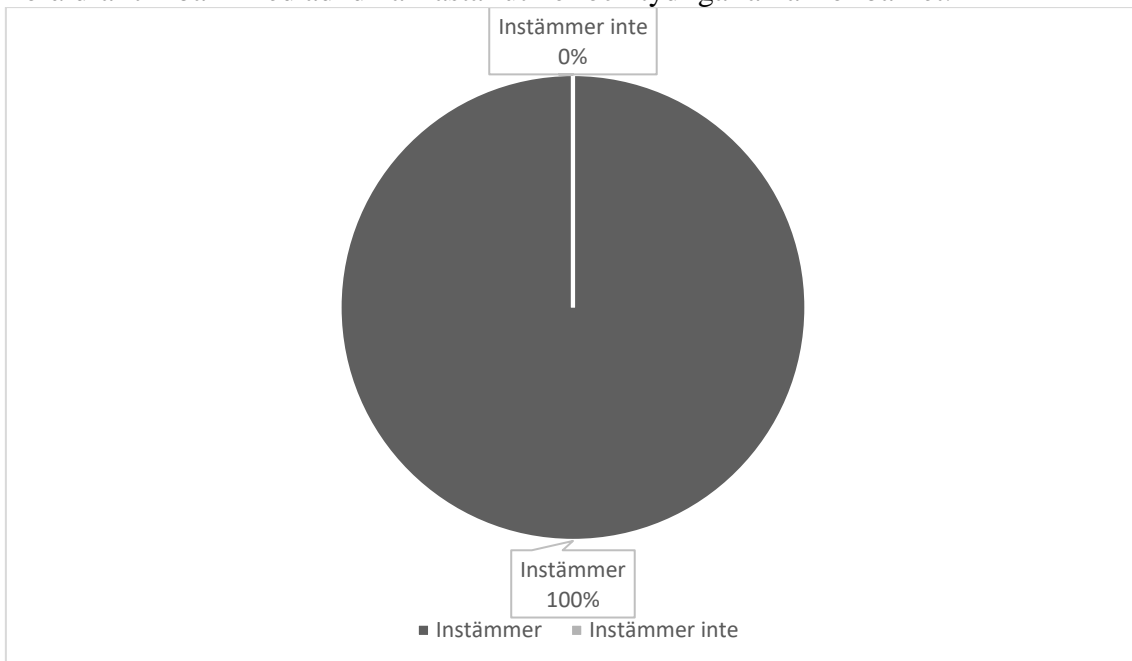

Barn med adhd har behov av specialkost (önskekost, kunna se vad maträtten innehåller).

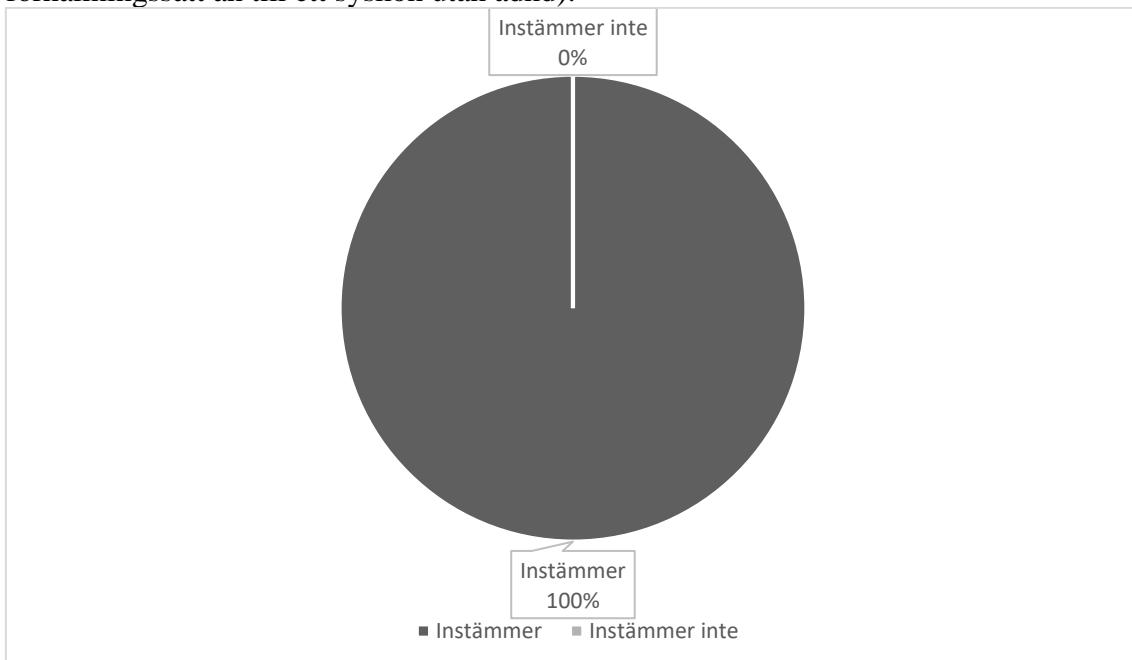

Hur föräldrar tillgodoser behov hos barn med adhd

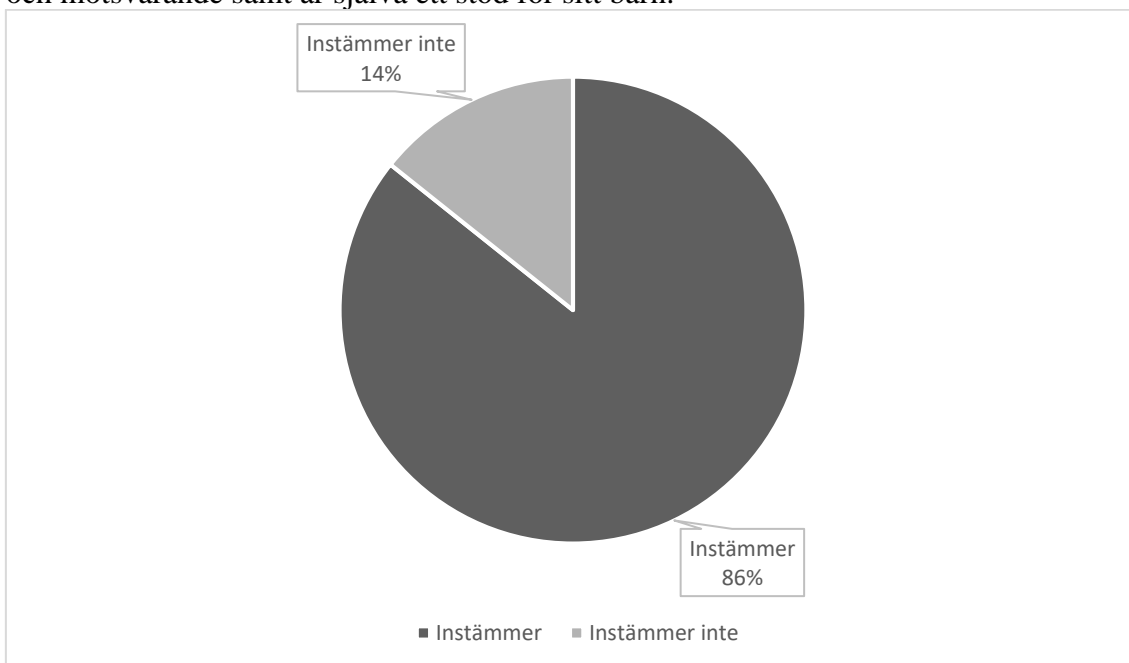
Föräldrar till barn med adhd har fasta rutiner och tydliga ramar för barnet.

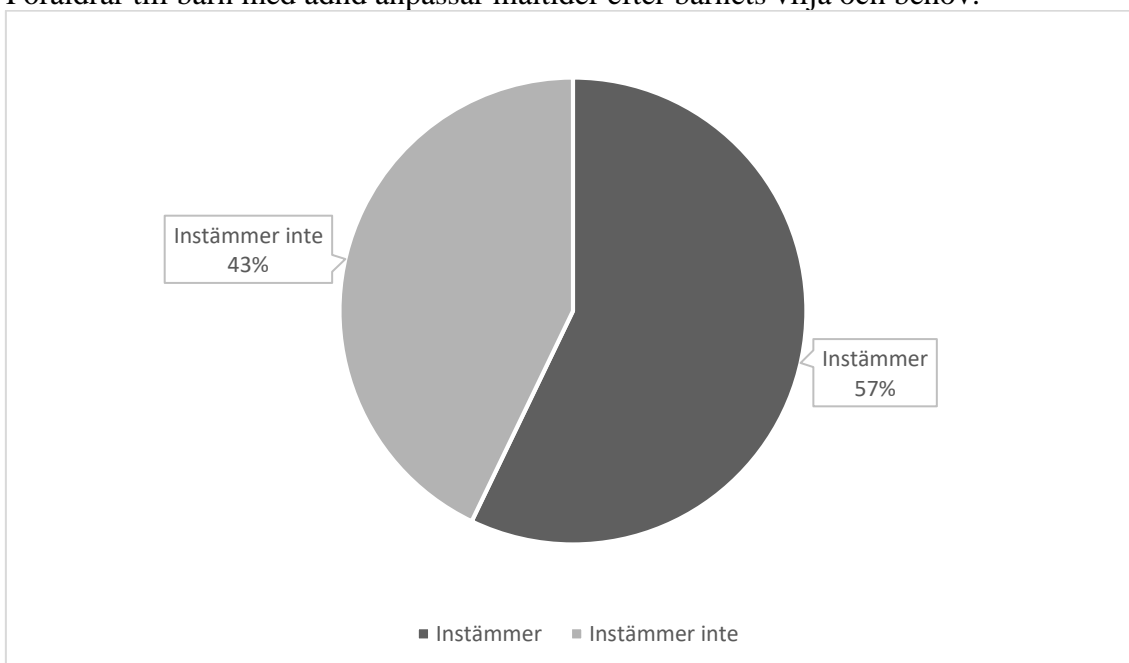
Föräldrar till barn med adhd anpassar sin kravbild på barnet (T ex. har ett annat förhållningssätt än till ett syskon utan adhd).

Föräldrar till barn med adhd får/söker stöd från omgivningen, myndigheter, Hab, Bup och motsvarande samt är själva ett stöd för sitt barn.

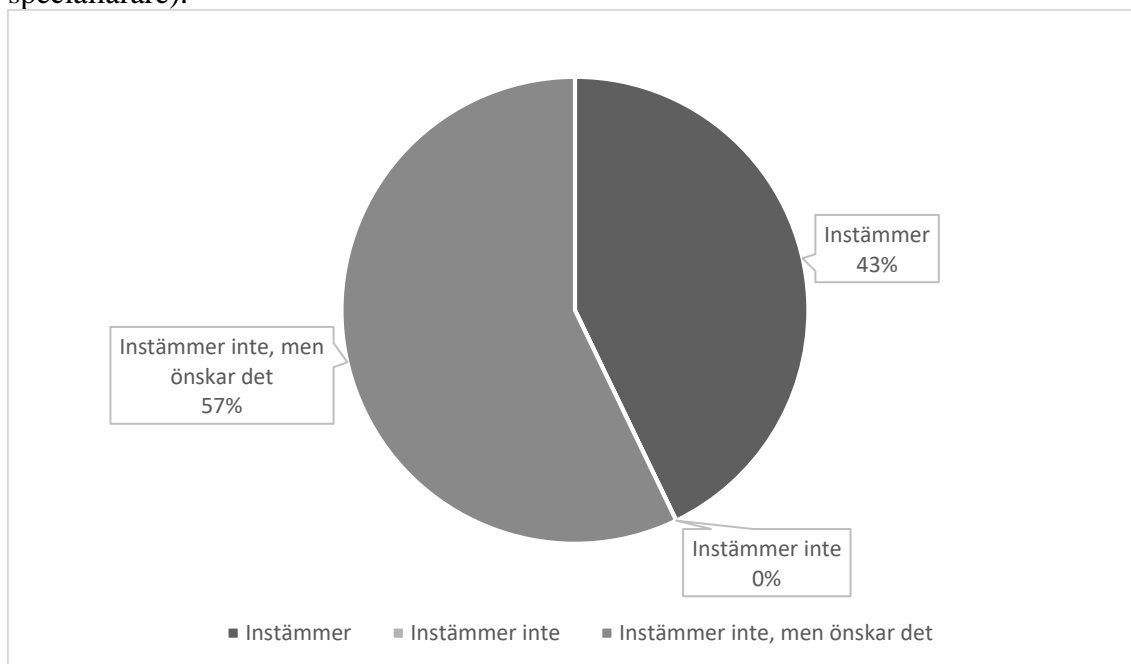

Föräldrar till barn med adhd anpassar måltider efter barnets vilja och behov.

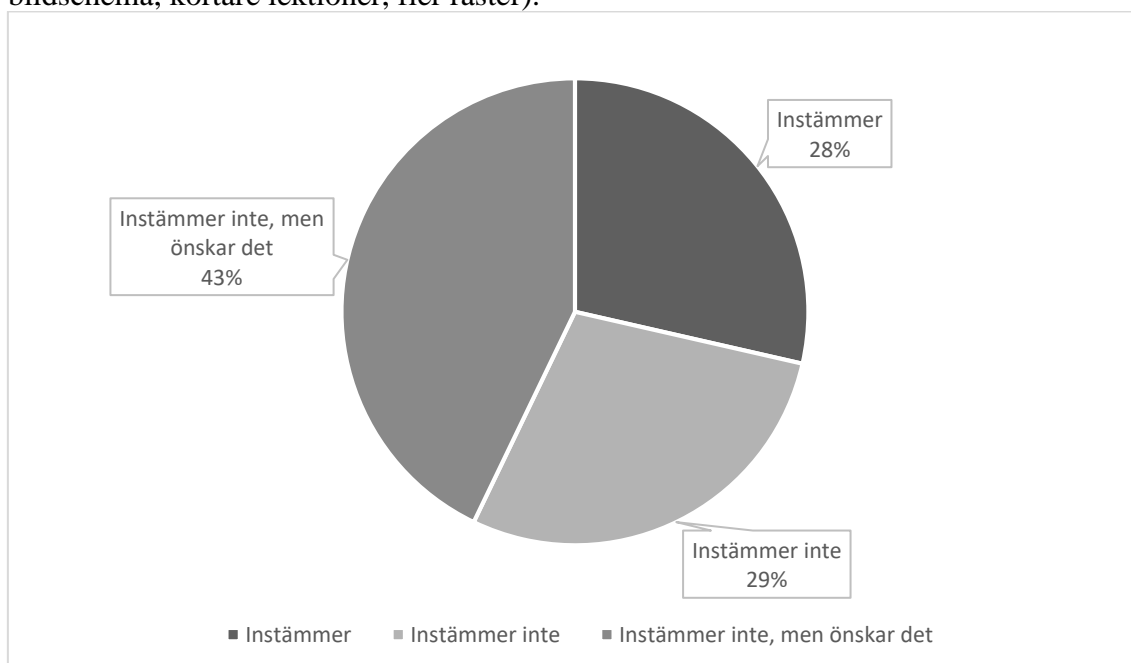

Hur skola och fritidshem tillgodoser behov hos barn med adhd

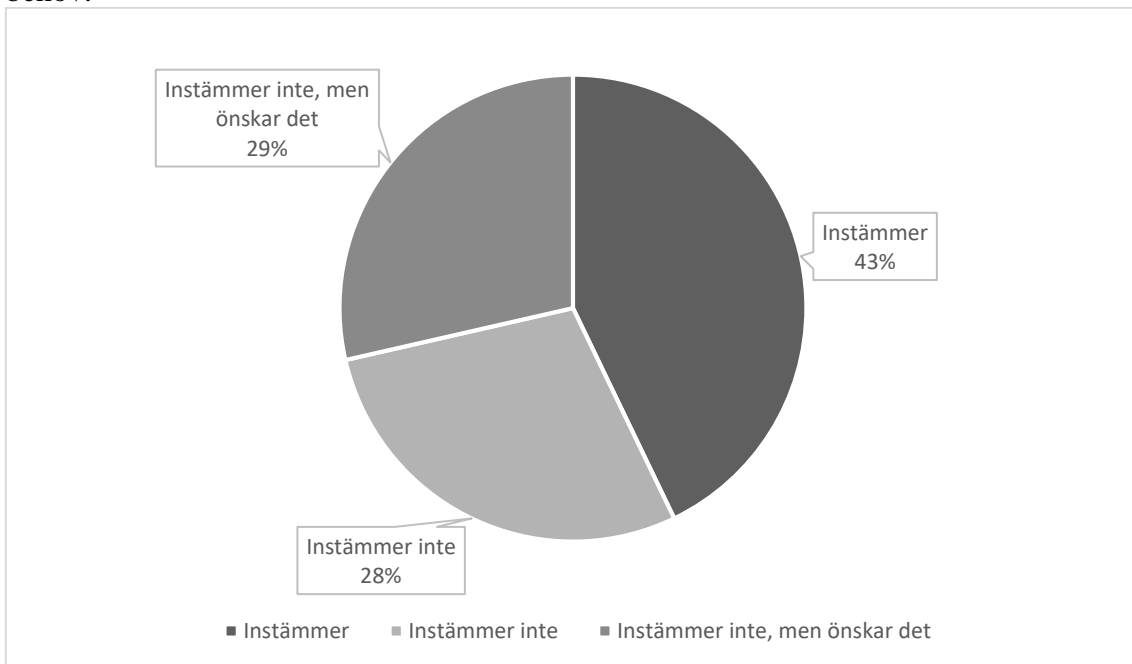
Skola och fritidshem tillhandahåller resursperson/er (elevassistent, klassassistent, speciallärare).

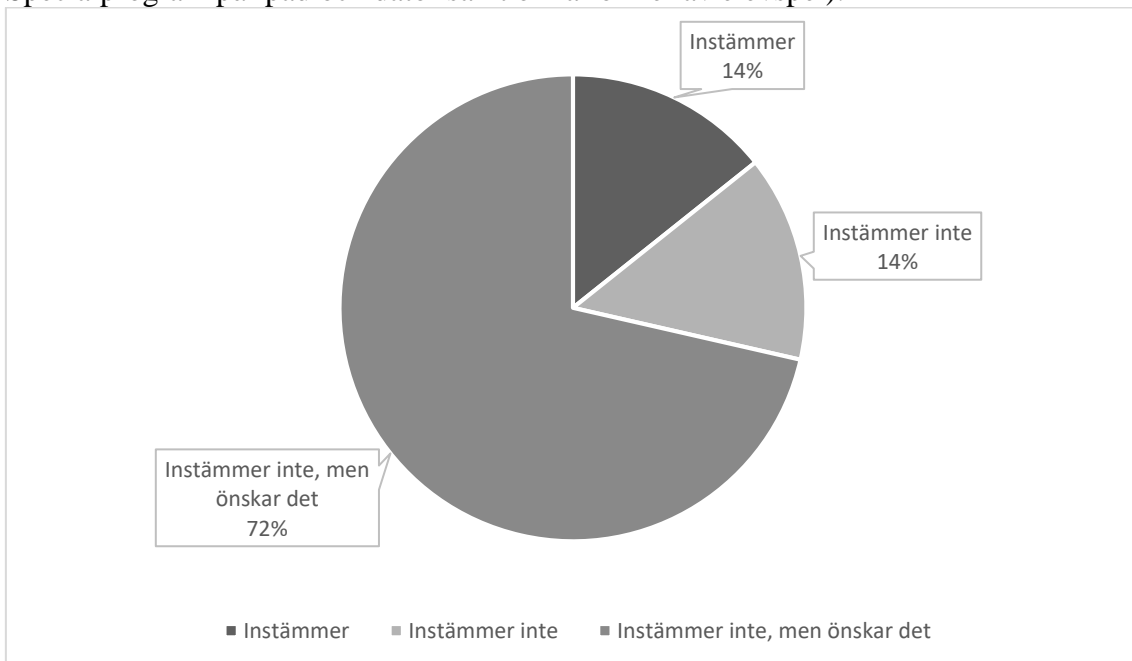
Skola och fritidshem gör schemaanpassningar för barn med adhd (exempelvis bildschema, kortare lektioner, fler raster).

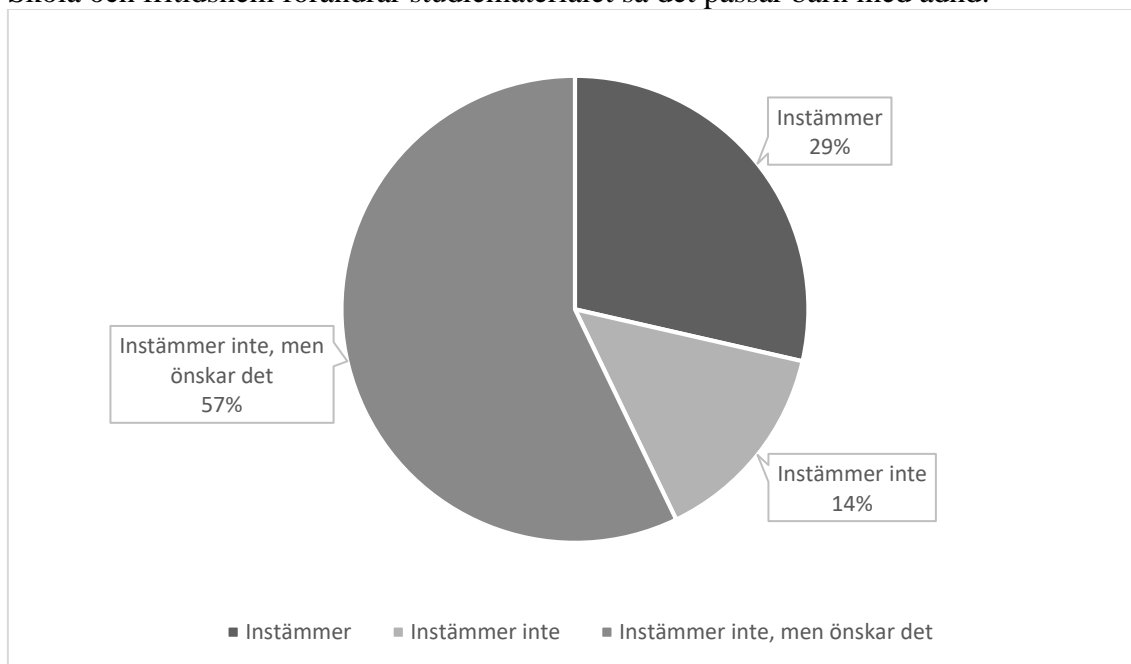
Skola och fritidshem ger barn med adhd möjligt att gå till ett eget rum/egen plats vid behov.

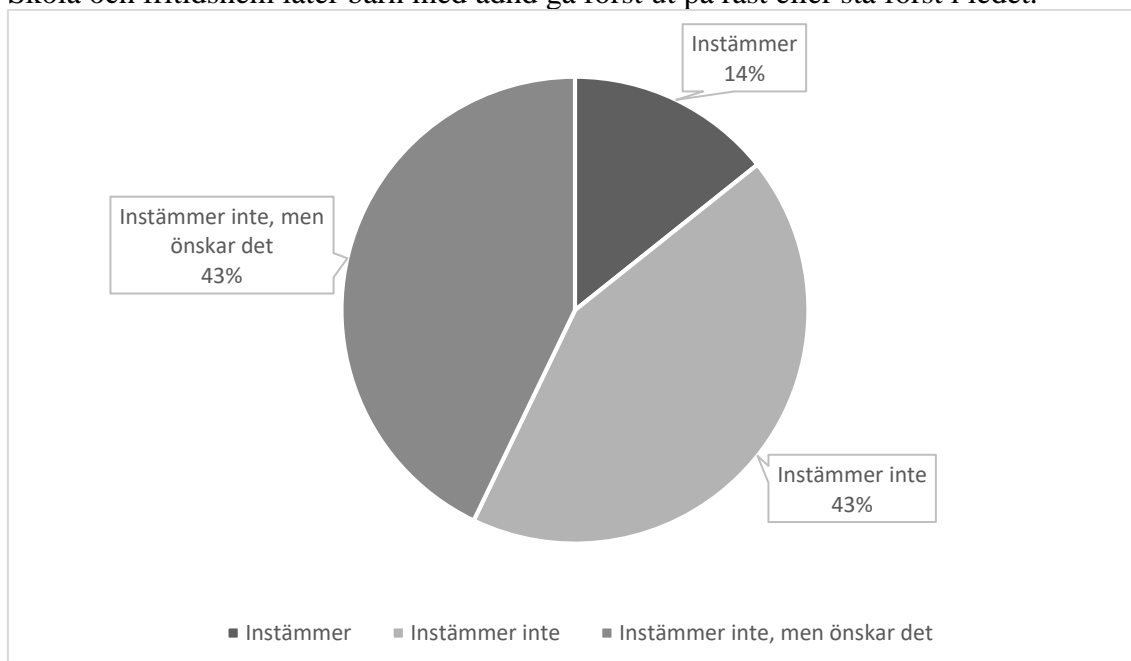
Skola och fritidshem tillhandahåller hjälpmedel för barn med adhd (T ex. Specialprogram på Ipad och dator samt olika former av elevspel).

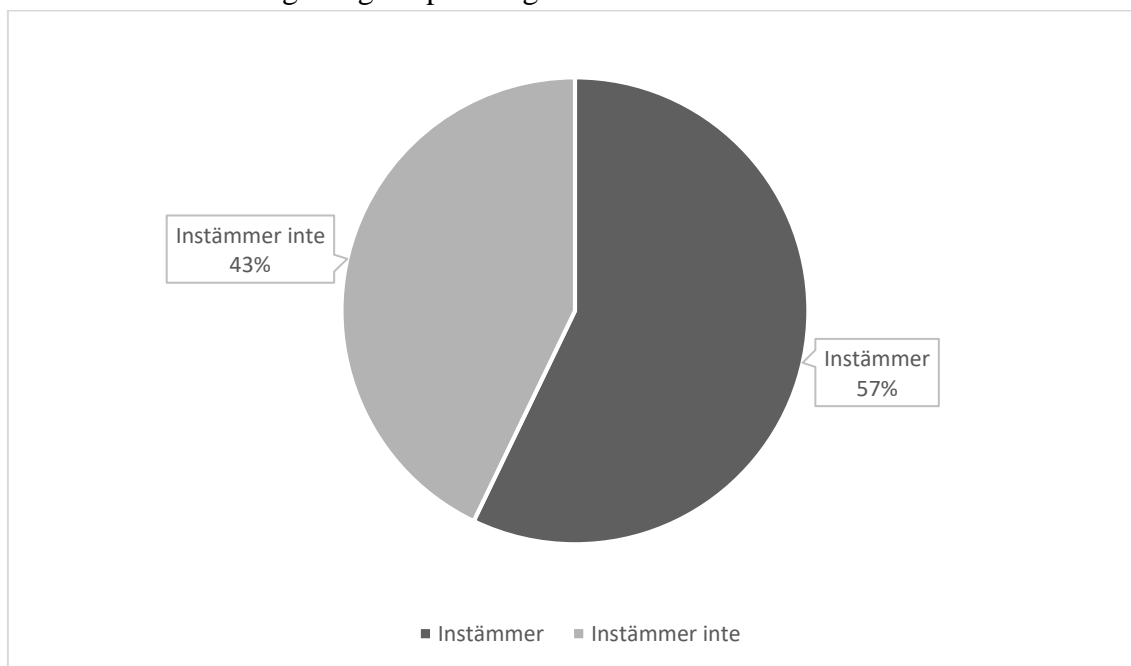
Skola och fritidshem förändrar studiematerialet så det passar barn med adhd.

Skola och fritidshem låter barn med adhd gå först ut på rast eller stå först i ledet.

Skola och fritidshem gör inga anpassningar för barn med adhd.

Bilaga 8 Bortfallsresultat

Redovisningen utgår ifrån 66 respondenters svar via websurvey.

Fråga 1-6 är obligatoriska.

Fråga 7: Vilka behov anser du att ditt barn har i och med diagnosen ADHD?

Bortfall på fråga 7 är 4,5%.

Fråga 8: Vilka fördelar anser du att ditt barn har av sin diagnos? Ge gärna exempel.

Bortfall på fråga 8 är 10,6%.

Fråga 9: Vilka svårigheter innebär ditt barns diagnos för er familj (den konstellationen av människor du och ditt barn bor med)? Ge gärna exempel på situationer.

Bortfall på fråga 9 är 9,1%.

Fråga 10: Hur upplever du att du och din familj (den konstellationen av människor du och ditt barn bor med) tillgodoser ditt barns behov, kopplat till sin diagnos, i hemmiljön? Ge gärna exempel.

Bortfall på fråga 10 är 12,1%.

Fråga 11: Vilka fördelar anser du att ditt barn har i skolan tack vare sin diagnos? Ge gärna exempel.

Bortfall på fråga 11 är 13,6%.

Fråga 12: Upplever du att ditt barn har svårigheter i skolan på grund av sin diagnos? Ge gärna exempel.

Bortfall på fråga 12 är 12,1%.

Fråga 13: Hur anser du att skolan anpassar sin verksamhet efter ditt barns behov, som är kopplat till barnets diagnos? Du kan välja flera alternativ.

Bortfall på fråga 13 är 19,7%.

Fråga 14: Hur önskar du att skolan skulle tillgodose ditt barns behov, som är koppla till barnets diagnos? Ge gärna exempel.

Bortfall på fråga 14 är 24,2%.

Av respondenterna har totalt 60 stycken svarat att deras barn går eller har gått på fritidshem. Det procentuella bortfallet är beräknat på 60 respondenter.

Fråga 15: Upplever du att ditt barn har fördelar i fritidshemmet tack vare sin diagnos? Ge gärna exempel.

Bortfallet på fråga 15 är 30%.

Fråga 16: Upplever du att ditt barn har svårigheter på fritidshemmet på grund av sin diagnos? (Om ditt barn gått på fritidshem, men slutat, utgå från dina tidigare erfarenheter av fritidshem) Ge gärna exempel.

Bortfallet på fråga 16 är 26,7%.

Fråga 17: Hur anser du att fritidshemmet anpassar sin verksamhet efter ditt barns behov, som är kopplat till barnets diagnos? Du kan välja flera alternativ.

Bortfallet på fråga 17 är 45%.

Fråga 18: Hur önskar du att fritidshemmet skulle tillgodose ditt barns behov, som är kopplat till barnets diagnos? Ge gärna exempel.

Bortfallet på fråga 18 är 46,7%.

Fråga 19: Är det något mer du vill berätta/beskriva/framföra som rör ditt barn och ditt barns diagnos kan du skriva det här.

Bortfallet på fråga 19 är 66,7%.